

MASTEROPPGAVE

Emnekode:

BE358E

Navn på kandidat:

Sissel Ann Mikkelsen

Selvledelse som ressurs når man tar tilbake samiske språk

Dato: 1. desember 2017

Totalt antall sider: 65

Sammendrag

Jeg har i denne oppgaven tatt utgangspunkt i teorier innen selvledelse for å se på hvilke strategier mennesker har brukt for å ta tilbake sine samiske språk i voksen alder. Jeg har forsøkt å svare på spørsmålene om hva det er som motiverer mennesker som har gått gjennom en slik prosess, hvordan de har påvirket sitt tankesett og hvordan de har taklet motstand.

Jeg har gjennomført en kvalitativ forskning ved hjelp av metoden Grounded theory, der jeg intervjuet 9 informanter som har tatt tilbake sine samisk språk i voksen alder. De skrev også ned sine personlige historier i forkant. Disse danner utgangspunkt for en narrativ analyse.

Mine funn viser at det i stor grad brukes selvledelse når man tar tilbake sine samiske språk, selv om det oftest er ubevisste prosesser. Informantene drives av en personlig og sosial samisk identitet, og motivasjonen er prososial, dvs at de ønsker å føre videre samisk språk, verdier og kultur til framtidige generasjoner. De har tatt noen aktive valg og har valgt å stå i det, trass i følelsen av motstand fra seg selv og samfunnet rundt. Det å påvirke seg selv og sin egen psykologiske verden er en essensiell del av deres arbeid med å ta tilbake samisk språk, og de bruker teknikker som selvsnakk og visualisering. Å ta daglige valg er en del av dette arbeidet, selv om den store beslutningen ble tatt for mange år tilbake. Det er i hverdagen at kampene står. Når de føler at de lærer og utvikler seg selv skapes en følelse av mestring, og denne følelsen bruker de for å finne motivasjon for å jobbe videre.

Min drøfting viser at ved å bevisst bruke metoder og teknikker innen selvledelse kan det bidra til at mennesker lettere kan lykkes i å ta sine samiske språk tilbake.

Forord

Å skrive denne oppgaven har vært krevende på mange måter. Jeg har virkelig måttet praktisere selvledelse for å komme i havn. Samtidig har det vært en fantastisk reise som har lært meg så mye. Mine informanter har åpenhertig delt av sine erfaringer, noe som har berørt meg dypt. Gijtto gájkajda! Jeg vil også takke familie og venner som har hjulpet meg i denne prosessen. Spesielt vil jeg takke min veileder Tom Karp for god hjelp.

Ájluokta/Drag, 1.desember 2017

Sissel Ann Mikkelsen

Innhold

Sammendrag	i
Forord	ii
Oversikt over figurer	v
Oversikt over vedlegg	v
1 Innledning.....	1
2 Begrepsavklaring.....	3
2.1 Å ta tilbake sine samiske språk.....	3
2.2 Tradisjonelt syn på ledelse	3
2.3 Teorier innen selvledelse	4
2.4 Kritikk mot selvledelsesteorier	5
3 Fornorskningen og dens konsekvenser	6
3.1 Litt om fornorskningshistorien	6
3.2 Hvilke konsekvenser hadde fornorskningen?.....	7
3.3 Oppsummering fornorskning.....	8
4 Problemstilling og forskningsspørsmål.....	9
5 Metode.....	10
5.1 Forskningsdesign	10
5.2 Kvalitativ metode	10
5.3 Grounded theory	12
5.4 Informantene.....	12
5.5 Intervjuene	13
5.6 Min rolle og egne erfaringer	14
6 Teori.....	16
6.1 Motivasjon.....	16
6.2 Identitet.....	18
6.3 Aktivt valg	20
6.4 Mestringsfølelse.....	21
6.5 Motstand og tankefeller	23
6.6 Strategier for selvledelse	25
7 Funn.....	27
7.1 Motivasjon.....	27
7.1.1 Å gi samisk språk til sine barn	27
7.1.2 Verdier.....	28
7.1.3 Ansvarsfølelse	28
7.1.4 Man må selv bidra	28
7.1.5 Ytre motstand som grunn for motivasjon.....	29
7.1.6 Oppsummering Motivasjon.....	29
7.2 Identitet.....	29
7.2.1 Personlig identitet.....	29
7.2.2 Å være en del av det samiske samfunnet	30
7.2.3 Oppsummering Identitet.....	31
7.3 Aktivt valg	31
7.3.1 Mål	31
7.3.2 Endring/justering av mål	32
7.3.3 Forbilder	32
7.3.4 Indre drivkraft – viljens makt.....	32
7.3.5 Muligheten for å påvirke	33
7.3.6 Oppsummering aktivt valg	33

7.4	Mestringsfølelse.....	34
7.4.1	Selvutvikling og progresjon	34
7.4.2	Selvrefleksjon.....	34
7.4.3	Selvutfordring.....	35
7.4.4	Belønning	35
7.4.5	Oppsummering mestringsfølelse.....	36
7.5	Motstand og tankefeller	36
7.5.1	Motstand fra seg selv.....	36
7.5.2	Motstand fra andre	37
7.5.3	Oppsummering motstand og tankefeller	38
7.6	Strategier for selvledelse	38
7.6.1	Steg for steg.....	39
7.6.2	Positiv psykologi	39
7.6.3	Synet på seg selv som aktør	39
7.6.4	Å ta daglige valg	40
7.6.5	Regulering av følelser	40
7.6.6	Selvsnakk og visualisering	40
7.6.7	Oppsummering strategier	41
8	Drøfting og konklusjon	42
8.1.	Drøfting av motivasjon.....	42
8.2	Drøfting av identitet.....	43
8.3	Drøfting av aktivt valg.....	45
8.4	Drøfting av mestringsfølelse	48
8.5	Drøfting av motstand og tankefeller.....	50
8.6	Drøfting av strategier.....	52
8.7	Konklusjon/oppsummering av drøftinga.....	53
8.8	Praktiske implikasjoner	57
8.9	Teoretiske implikasjoner	57
	Litteraturliste	58
Vedlegg 1	Innsendt informanthistorie	60
Vedlegg 2	Intervjuguiden	64
Vedlegg 3	Utdrag av ett transkribert intervju	66

Oversikt over figurer

Fig. 1 Verdihierarki (Kap. 6.1 Motivasjon)	side 17
Fig. 2 Modell for hvilke faktorer påvirker når man tar tilbake samisk språk (Kap. 8.7 Konklusjon/oppsummering av drøftinga)	side 56

Oversikt over vedlegg

Vedlegg 1: Innsendt informanthistorie

Vedlegg 2: Intervjuguiden

Vedlegg 3: Utdrag av ett intervju

1 Innledning

Dette er en oppgave om hvordan mennesker tar tilbake sitt samiske språk. Trass i dårlige utgangspunkt tar de i bruk en del strategier for å ta tilbake noe som betyr så mye for dem personlig. De legger ned mye tid og arbeid for å kunne beherske et språk som generasjoner før dem har brukt, men som de selv ikke fikk mulighet til å lære. Mange er ikke klar over at de utøver selvledelse, på lik linje med en som toppidrettsutøver.

Følelsen av å miste et språk man aldri har snakket kan være vond. Jeg selv mistet mitt samiske språk - jeg fikk aldri lære det som burde være mitt morsmål. Jeg og mange med meg har gått gjennom den tøffe kampen å ta språket tilbake. Vi snakker samisk til våre barn og med våre omgivelser. Noe gebrokkent kan det være, men vi nekter å gi opp. Hva er det som gjør at noen velger å gjøre det, trass i fornorskningshistorien og dårlige rammevilkår for å ta språket tilbake trass i vissheten om at de kanskje aldri kommer til å beherske det fullt ut?

Etter mange tiår med undervisning og kursing i samisk, men kun et mindretall har begynt å aktivt bruke samisk språk. Det finnes ingen klare svar på hvorfor samer ennå i dag har så vanskelig for å lære seg samisk, men i historien kan man kanskje finne noen ledetråder. For å forstå nåtida må man forstå historien. Forskning viser at når urfolk og minoriteter blir fratatt sine språk, kan det være vanskelig å ta det tilbake. Det kreves store ressurser i form av lærerressurser, læremateriell, tid, idealisme og hardt arbeid for å revitalisere sitt språk. At et språk ikke får være synlig og høres i offentligheten henger ofte sammen med majoritetssamfunnets syn; at det er majoritetsspråket som er mest brukbart og gangbart i livet og den store verden. Det har kanskje også en sammenheng med at det er majoritetssamfunnets verdier som er verdt å ta vare på. Mang en same forteller at årsaken til at de ikke lærer det ordentlig er dårlige lærebøker eller lærere, eller at de ikke har språkkøre eller har tid til å lese. Men de fleste forteller også om hvordan generasjonene før dem mista språket på grunn av fornorskningen. Den kollektive skammen og sorgen satt og sitter ennå veldig hardt i. For de som velger å ta tilbake sitt språk er det mange barrierer man skal ta seg over. Mange lærer seg fremmedspråk relativt lett, men samisken sliter de med. Det er fordi samisk språk representerer identitet, følelser, egenverdi og tilhørighet. Å miste sitt språk er å miste en del av seg selv.

Samtidig er det noen som klarer å ta tilbake sitt samiske språk. Hvordan jobber de disse for å klare det, og har vi noe å lære av dem? Det er det jeg ønsker å finne ut av i denne oppgaven.

Det er gjort en del forskning på revitalisering av samisk og urfolks språk, men ut fra historiske, språklige og helserelevante perspektiver. Ut fra et ledelsesperspektiv er det meg bekjent derimot ikke forsket så mye på denne tematikken.

Jeg vil i denne oppgaven kort redegjøre for noen konsekvenser somfornorskingspolitikken hadde for det samiske samfunnet. Deretter vil jeg redegjøre for teorier innen selvledelse og drøfte disse opp mot de funnene jeg har gjort gjennom de informanthistoriene og intervjuene jeg har fått. Jeg vil også trekke inn personlige erfaringer i denne drøftinga. Til sist vil jeg vise på de mulighetene som finnes om man vil bruke selvledelse for å ta tilbake sitt samiske språk.

2 Begrepsavklaring

2.1 *Å ta tilbake sine samiske språk*

Mange samer har på grunn av fornorskningen (kap. 3) blitt fratatt sin sjans til å lære seg det som skulle vært morsmålet, dvs det språket som foreldre, besteforeldre og generasjoner før dem har brukt. I oppgaven bruker jeg begrepet *å ta tilbake samisk språk* og ikke å lære seg samisk språk. Det er fordi samer ble tvunget til å foreta et språkbytte, med følgen at de tapte sitt morsmål. Det innebærer at man på et personlig nivå går gjennom prosessen med å lære seg samisk, f.eks. gjennom studerer eller går samisk språkkurs, og at man begynner å bruke det til daglig. Å ta tilbake samisk språk vil si at man føler at man behersker samisk til å kunne føre en dagligtale, lese tekster samt til en viss grad bruke det skriftlig. Det er ikke snakk om å skrive helt korrekt grammatisk. Det behøver ikke være snakk om å kunne lese eller skrive akademiske tekster, men at man kan bruke det i dagligtale med voksne og barn.

De siste tiårene har myndighetene jobbet for å styrke og revitalisere samiske språk. Men det er en stor jobb og det har blitt bevilget altfor lite økonomiske ressurser til dette arbeidet. 100 år med fornorskning har satt sine spor som vi skal se i kap 3.

Språkrevitalisering er et begrep som brukes når man har en rekke strategier for å vekke til live, lære og bruke et språk på et samfunnsmessig eller kollektivt plan. I en slik språkrevitaliseringsfase eller -situasjon er det ofte flere som jobber mot samme mål, det være seg forvaltning og myndigheter, institusjoner og grupper av mennesker. Som same er det å lære seg det fratatt morsmålet ikke det samme som å lære seg f.eks. fransk, fordi i samisk språk ligger identitet, kultur, historie og følelser. Begrepene *gállegiella* (*gullspråket*) og *vájmogiella* (*hjertespråket*)¹ er to begreper som ofte brukes av samer for å illustrere verdien av de samiske språkene, at de ligger en nært om hjertet.

2.2 *Tradisjonelt syn på ledelse*

Ledelse har vært gjenstand for akademisk forskning fra omtrent 1900-tallets start, dvs. kun ett par hundre år. Tradisjonelt sett har ledelse blitt sett på som den påvirkningen eller den atferden som et menneske viser for å få ett eller flere mennesker til å handle og tenke på en bestemt måte, deriblant for å få visse holdninger. De første teoriene la særlig vekt på ledernes

¹ *Hjertespråket* er også navnet på NOU 2016:18 som legger fram forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk

iboende lederegenskaper som personlighetstrekk, viljestyrke og atferd. Med tiden har det blitt lagt vekt på at ledelse kunne tillæres, og der man skulle lære seg visse modeller for håndtering av ulike situasjoner eller formidle bestemte verdier. I den seinere tid har kritikken mot disse ledelsesteoriene vært at ledelse ikke er så mye man kan gjøre alene eller lære seg, man må selv praktisere som leder (Yukl 2013:26-29).

2.3 Teorier innen selvledelse

Parallelt med disse teoriene innen ledelse har det eksistert teorier innen selvledelse, der man har tatt utgangspunkt i individets evne til å lede seg selv. Forfatterne Manz og Neck sier i boka *Mastering Self-Leadership. Empowering yourself for personal excellence* (2013:1) at selvledelse er mer kraftfullt og fundamentalt enn ledelse, for å bli gode ledere er det en nødvendighet at vi er i stand til å lede oss selv effektivt.

Johannessen og Olsen (2013:21, 41-44) sier i sin bok *Positivt lederskap. Jakten på de positive kreftene* at i dagens kunnskapssamfunn har de ansatte i organisasjoner ofte høy kompetanse innen sine fag, ofte høyere enn lederens kompetanse på det aktuelle feltet. Disse ansatte har ofte en lavere grad av respekt for ledere som skal kontrollere dem og fortelle dem hva som bør gjøres til enhver tid. Med kunnskap følger også ofte en høyere grad av motivasjon og evne til å lede seg selv i sitt arbeid. Ledende teorier innen ledelsesfaget sier at i slike samfunn der medarbeiderne har en slik høy fagkompetanse er det viktig at lederne legger til rette for å få de ansatte til å lede seg selv. Det er spesielt viktig siden organisasjoner i stadig større grad opplever grader av kaos der det er behov for å ta raske beslutninger.

En definisjon av selvledelse er de metoder, ferdigheter og strategier mennesker bruker for å lede seg selv mot de målsetningene man har satt seg. Det innebærer å påvirke sine egne ressurser og sette i gang tiltak for å lede seg selv, i motsetning til å bli ledet av andre. I praksis betyr det at i stedet for at en leder skal fortelle andre hva de skal gjøre, kan de stimulere medarbeiderne til å ta i bruk visse strategier for å prøve og lede seg selv til å utføre visse oppgaver. Det kalles også superledelse (Johannessen og Olsen, 2013:41-43).

Tom Karp (2013:70) sier i boken *Ledelse i sannhetens øyeblikk* at selvledelse er å skaffe seg innsikt om egne kvaliteter og jobbe med disse. Man bør ta utgangspunkt i egne styrker og utvikle disse. Det betyr at hver og én må finne sin egen modell for selvledelse, og det som passer for en person vil kanskje ikke passe for en annen.

Begrepet selvledelse kan kanskje virke fremmed for mange, og man tror gjerne det er noe toppidrettsutøvere holder på med. Alle driver med selvledelse, man jobber hardt for å fullføre eksamener for å få en ok jobb, man legger ned mye tid for å løpe en maraton osv.

Ulike forskere vektlegger ulike elementer ved selvledelse. Jeg vil i kap. 6 *Teori* gå nærmere inn på ulike elementer av selvledelse og forsøke å kategorisere dem etter det jeg mener er mest hensiktsmessig for denne oppgaven.

2.4 *Kritikk mot selvledelsesteorier*

Noen forskere som er kritiske mot selvledelsesteorier. Gary Yukl (2013:237-39) er en av dem, og sier at selvledelse tar utgangspunkt i kontrollteori og dermed ofte ses på som en selvregulerings- og motivasjonsteori. Det er med andre ord ikke en teori innen ledelse, men kan være et komplement til ledelsesfaget. Han er på den andre siden enig i at ansatte bør ta mer ansvar for egne liv og at ledere bør være gode rollemodeller for sine ansatte ved å bruke selvledelse, og at de kan være positive forbilder ved å styre seg selv mer bevisst for å endre atferd. For å endre atferd kan en person ta utgangspunkt i sine tanker og handlingsmønster, og korrigere disse til det bedre. Han er også enig i at man kan bruke de samme strategiene som de andre forskerne peker på: selvsnakk, visualisering, mental belønning, positiv psykologi, se på vanskelige situasjoner som en mulighet og ikke som et hinder.

3 Fornorskningen og dens konsekvenser

3.1 Litt om fornorskningshistorien

Før 1850 ble det ansett som en menneskerett å snakke sitt morsmål. Derfor ble bl.a. bibelen og bøker til bruk i skola oversatt til samisk. Dette var i tråd med de humanistiske-romantiske strømninger. Disse strømningene endres fra 1850-tallet. Nasjonalistiske strømninger, spesielt rundt tida for unionsoppløsninga med Sverige på begynnelsen av 1900-tallet. Dette skjedde parallelt med nasjonalistiske strømninger i hele Europa. Samene ansett ble ansett som de lavest stående av folk i Norge, med kvenene som lå ett steg over. Samene ble sett på som degenererte, med små evner til å erverve seg vestlig kunnskap og innrette seg etter en vestlig levemåte. Nasjonale, sosialdarwinistiske og rasistiske motiver var grunnen til fornorskningen av samene (Minde, 2005).

Perioden for den offisielle fornorskingspolitikken var fra ca 1850 til 1980. Minde (2005) sier at denne perioden ble innledet med etableringa av det såkalte *Finnfondet* i 1851, som skulle fremme undervisning på norsk og sørge for opplysning av det samiske folket. Den offisielle fornorskninga kulminerte med kampen mot utbygginga av Alta-Kautokeino vassdraget 1979-1981.

Under denne perioden ble både samer og kvener utsatt for en hard fornorskning, og det var skoleverket som var hovedinstrumentet. Det innebar at all undervisning var på norsk, selv for de elever som ikke behersket norsk da de startet skolegangen. Blant annet ble det i 1880 sendt ut en instruks for Tromsø stift til lærerne i overgangsdistriktene (områder der det bodde en stor del samer eller kvener) om at alle barn skulle lære å tale, lese og skrive norsk. Lærere som kunne vise til gode resultater i det henseende fikk lønnspålegg, mens lærere som ikke kunne vise til like gode norskkunnskaper blant sine elever ikke fikk dette lønnstillegget. I 1898 kom det en ytterligere instruks kalt «Wexelsenplakaten» etter kirkestatsråd Wexelsen. Den skjerpet kravet om at lærerne kun skulle bruke norsk til elevene, med unntak for de situasjoner som var absolutt nødvendig for å forklare det som var uforståelig for barna. Elevene ble sågar nektet å bruke samisk eller kvensk seg imellom i friminuttene. Samtidig ble det gjennom samme plakat i 1898 lagt til grunn et etnisk yrkesforbud mot læreryrket. Det ble nesten ikke mulig for personer med samisk eller kvensk avstamning å søke seg inn på lærerutdanningene, med begrunnelse i at disse «... ikke ere skikkede til at befordre *Fornorskning blant sine Landsmænd med den ønskede Fremgang*» (fra ST.forh. 1878).

Sokneprestene som var formenn i skolestyrene fikk i ansvar for å kontrollere at tiltakene i skolene ble gjennomførte (Minde, 2005). På flere områder ble det brukt store midler for å fremme fornorskning, og i begynnelsen av 1900-tallet ble om lag 1 promille av Statsbudsjettet brukt til ulike formål for å fremme fornorskningen. Oppbygginga av skoleinternater var også et middel i fornorskingsarbeidet fra begynnelsen av 1900-tallet som betød at mange barn måtte bo på internat og ikke hjemme store deler av skoleåret. Fram til 1960-tallet var det mange steder forbudt for samiske barn å snakke samisk i timene og i skolegårdene (Minde, 2005 og Evjen 1996:217). Sør for Nord-Troms, der den sikkerhetspolitiske trusselen ikke var så stor (bl.a. *den finske fare*), var bildet dels annerledes. Noen steder tok man ikke i bruk så sterke virkemidler som å nekte barna å snakke samisk, men det ble heller ikke lagt til rette for undervisning på samisk språk (Evjen 1996).

I 1902 reviderte Stortinget Jordsalgsloven av 1863, der den nye regelen ble at salg av jordeiendommer i Finnmark bare kunne skje til personer som behersket norsk språk til daglig bruk. Bakgrunnen var bekymring for nasjonalitets- og språkforholdene i Finnmark (Bull 2014). Det ble også stilt krav om at de hadde norske etternavn, og ikke samiske navn.

Å bygge nasjonen Norge var en del av forskningens motiv, der målet var enspråklighet og historisk kontinuitet (Johansen 2007). Sikkerhetspolitiske motiver var også en årsak i mellomkrigstida da den finske fare følte reell. En årsak var også tanken om at det skulle føre til utvikling og framgang for samene og kvenene, med andre ord var det begrunnet i en velferdspolitik (Minde, 2005, Evjen 1996). En slik assimileringsspolitikk skjedde ikke bare i Norge, men også i USA (assimileringsspolitikk overfor Native Americans) og Europa.

3.2 Hvilke konsekvenser hadde fornorskningen?

Folketellingene fra ulike områder i Sápmi viser en dramatisk nedgang i antallet samer på noen få tiår (Minde, 2005). Grunnen for det er at språkkriterier oftest lå til grunn for å bli registrert som same i folketellingene. Når det da ble nærmest forbudt for barna å bruke samisk gikk antallet samer som behersket samisk dramatisk ned. Dette førte trolig til et identitetsskifte mange steder (Minde, 2005).

Minde (2005) sier at det er forsket lite på fornorskingsprosessens konsekvenser. Han siterer Bjørn Hvinden i boka *Romanifolket og det norske samfunnet* (2000) som sier at dette trykket

som enkeltindivider opplevde fra de offisielle institusjonene kommer ofte til uttrykk i følelsen av avmakt:

«Fra annen forskning vet vi at denne form for avmakt som minoritetene opplevde under fornorskninga har psykopsykologiske konsekvenser. På den ene siden aktiviseres forskjellige forsvarsmekanismer for å tilpasse seg til det sosiale trykket og de nye forholdene. Men dersom trykket fra omgivelsene blir sterkt og vedvarende nok, vil det på den andre siden «komme til å prege eget selvbilde, undergrave selvrespekt og egenverdi, og i verset fall lede til selvforakt og overdreven kritisk innstilling til andre medlemmer av ens egen gruppe».

Det finnes mange fortellinger fra eldre samer som forteller om sin skoletid og internattid. Mange elever forstod ikke norsk da de begynte på skola, og det kunne ta mange år før de forstod hva det ble undervist om, med den følgen at de mistet mange års skolegang. Det er også historier om fysisk vold, kraftig korreks og verbal utskjelling og mobbing fra lærenes side om de snakket samisk. I tillegg kom mobbing og trakassering fra andre såkalte norske elever. Slike holdninger i samfunnet viskes ikke så lett bort og ennå i dag kan yngre samer fortelle om mobbing og latterliggjøring (Lund et al, 2005). Mange samer har opplevd og opplever en følelse av skam, en slags kollektiv skam på vegne av andre samer. Vi snakker om en følelse av sorg eller smerte nedarvet gjennom flere generasjoner (Minde, 2005).

3.3 Oppsummering fornorskning

Etter omlag 130 år med en bevisst og målrettet fornorskning av samer og kvener, er det en stor andel samer som ikke aldri fikk lære seg samisk språk. Nasjonalistiske og sosialdarwinistiske strømminger førte til at samisk kultur og levesett ble sett ned på, og ikke som levedyktig i et vestlig samfunn. Med dette språktapet skjedde en skifte av identitet. Dette trykket mot den samiske befolkningen førte til følelse av avmakt, skam over egen bakgrunn, og smerte over tapet av egen kultur, språk og identitet. Gjennom mange generasjoner har samene arvet følelse av at egne samiske språk ikke er verdt å ta vare på og at det er ikke det språket man kommer seg fram i verden med. Et uttrykk fra min hjemplass illustrerer dette: «Ka du skal med den samisken. Du kjæm ikkje lenger enn te Korsnesodden² med den».

² Korsnesodden ligger ytterst i Tysfjorden

4 Problemstilling og forskningsspørsmål

Gjennom mine studier har jeg forstått at mange samer, inklusive meg selv, har drevet selvledelse. Vi har hatt motivasjon, vi har overkommet motstand og tankefeller, og vi har hatt noen mer eller mindre bevisste strategier for å gjennomføre våre store prosjekter. Vi har gjort noen valg for å prioritere det som vi mente var best. I denne prosessen har personer som har gjort dette før oss fungert som forbilder.

Mange utøver derfor selvledelse uten å kanskje selv å være klar over det. Dette har vekket min interesse for å se på fenomenet; hva skjer og hvordan skjer det når man tar en beslutning om å lære samisk i voksen alder, og hvordan gjennomfører man det i praksis. Ut fra dette har jeg utarbeidet følgende problemstilling:

Hvilke strategier for selvledelse brukes når man tar tilbake samisk språk i voksen alder?

For å avgrense oppgaven har jeg valgt å avgrense den til å svare på følgende forskningsspørsmål:

1. Hva er det som driver/motiverer deg som tar tilbake samisk språk?
2. Hvordan påvirker du ditt tankesett når du tar tilbake samisk språk?
3. Hvordan takler du motstand når du tar tilbake samisk språk?

5 Metode

5.1 *Forskningsdesign*

I dette kapitlet vil jeg ta for meg forskningsdesignet, det vil si at jeg vil se på hva og hvem jeg skal undersøke, og hvordan jeg skal gjøre det. Jeg ønsker å se på hvordan mennesker tar tilbake et tapt språk ut fra et selvledelsesperspektiv. Et alternativ for å kunne studere hvordan personer har tatt tilbake sitt samisk språk over mange år skulle være å gjøre en undersøkelse som sa noe om strategiene som har gått over lang tid, det vil si såkalte longitudinelle undersøkelser. Longitudinelle undersøkelser innebærer egentlig å samle inn data på flere tidspunkter (Johannessen et al 2011:79). Siden det skulle være for omfattende innenfor denne oppgaven måtte jeg se på mulighetene for likevel å få inn slike data som spant over lengre tid, men innenfor ett gitt tidsrom.

Siden jeg valgte å se på hva ulike personer gjorde for å lykkes, må jeg ta utgangspunkt i deres erfaringer og strategier, som jeg igjen fortolker og analyserer. Jeg bruker også egne erfaringer og plasserer med andre ord meg selv inn i dataene og analysen. Dette er en kvalitativ metode som også kalles for refleksiv metode. Innenfor refleksiv metode beveger man seg mellom ulike nivåer av analyse, der man først tar utgangspunkt i de dataene man får inn, deretter prøver å fortolke funnene. Deretter ser man på konteksten funnene forekommer i, og til sist forsøker man å dekonstruere dem (Johannessen et al 2011:190).

5.2 *Kvalitativ metode*

For å kunne forske på dette temaet har jeg vurdert ulike metoder for datainnsamling. Jeg har vurdert både kvantitative og kvalitative metoder. Bruk av kvantitativ metode ville kreve å sende ut spørreskjema til et stort antall personer. Siden det ikke finnes noen database over personer som har lært seg samisk, ville det ikke være mulig. Det ville også bli for omfattende å sende ut skjema til alle innbyggere i f.eks. de kommunene som inngår i området for samisk språkforvaltning³. Jeg vurderer det samtidig slik at jeg ikke ville få nok utfyllende og dekkende svar for å kunne si noe om hvilke strategier for selvledelse personer bruker. Kvantitativ metode vil kunne være et alternativ om jeg skulle undersøke antallet personer som

³ Samisk språkforvaltningsområde er de områdene der samisk og norsk er likestilte språk, slik at kommunale og statlige organer er forpliktet til å legge til rette for bruk av samisk språk. I Norge er det 11 kommuner som er med i det samiske språkforvaltningsområdet (Wikipedia 18.11.17)

behersker samisk, tidspunktet for når de tilegnet seg språkkunnskaper, dvs. mer faktabaserte spørsmål. Dette er ikke hensiktsmessig fordi man ikke kan fortolke mennesker fra et utenifra-perspektiv, og heller ikke hva meningen bak folks handlinger. Ved å bruke kvantitativ metode vil man gå glipp av det meningsbærende innholdet og risikere å kun se på de mer tellbare fenomenene eller uttrykkene (Johannessen et al, 2011:416).

Jeg må i stedet for dette intervjuet et begrenset antall personer med en rekke spørsmål som ikke er så lett målbare eller kvantifiserbare, men der svarene forklarer fenomenet selvledelse og det å tilegne seg et tapt språk. Når problemstillingen er hvilke strategier personer har for å lære samisk i voksen alder, valgte jeg å bruke kvalitativ metode. Jeg kommer derfor til å se på likheter og ulikheter, samtidig som jeg ser på fellestrekkene og helheten. Dette er med andre ord forankret i den såkalte hermeneutiske tradisjonen der jeg fortolker de dataene som jeg har fått inn (Johannessen et al, 2011:416).

Innenfor kvalitativ metode finnes det en metode å få inn informasjon på, det er gjennom observasjon (Johannessen et al 2011:104). Observasjon vil i denne sammenheng ikke være passende for å finne ut hva personer tenker, for deretter å handle ut fra de strategiene de har lagt opp. I stedet for valgte jeg å bruke dybdeintervju av noen personer kan jeg gå mer i dypet med problemstillingen og få et godt nok materiale for å kunne trekke noen slutninger med utgangspunkt i mine forskningsspørsmål. Denne metoden gir meg mer detaljerte og fylldige beskrivelser av fenomenet.

Som et komplement til dybdeintervjuet, og som forberedelse til dybdeintervjuet, valgte jeg å bruke metoden historiefortelling, der det legges vekt på meningsinnholdet i fortellingen. Dette kalles også narrativ analyse. Gjennom den narrative analysen får man fram innholdet i fortellingen på en annen måte enn gjennom ved intervjuer med styrte spørsmål. Informantene får her fortelle sin egen historie som på en måte komprimerer eller fortetter historien om hvordan de tok språket tilbake, og på den måten blir den ikke så sprikende, men mer fokusert på tematikken. Dette gjør at spørsmålene i intervjuet kan rettes mer mot det man vil se ytterligere på og gå mer i dybden på tematikken, og det blir lettere for forskeren å få ut de svarene eller resonnementene som er mest relevant og meningsbærende for analysen (Johannessen et al, 2011:229-232).

5.3 Grounded theory

Fra starten var problemstillingen såpass åpen og jeg antok at mine informanter hadde en rekke erfaringer og hadde utviklet bevisste eller ubevisste strategier. Siden jeg også tok utgangspunkt i at det ikke finnes så mye forskning og teori på området tok jeg *ikke* utgangspunkt i eksisterende teorier. Derimot tok jeg utgangspunkt i de dataene jeg fikk inn. Denne metoden å jobbe etter kalles også grounded theory. Når informantene sendte inn sine skriftlige fortellinger var jeg nødt til å utvikle spørsmålene i intervjuguiden, samt utføre analysen, parallelt med datainnsamlingen. Grounded theory betyr at man ønsker å komme ned til noen få sentrale begreper som illustrerer hva som er essensielt i det innsamlede datamaterialet. Derfor ble det brukt en rekke «merkelapper» eller kategorier på fenomenene som igjen danner grunnlaget for en ny teori. Allerede etablerte teorier trekkes inn først under fortolkningen og analysen. De ulike momentene innebærer å avgrense og definere det man vil forske på. Deretter må man samle inn data, kode dataene (f.eks. følelser) og forsøke å sette dem inn i ulike kategorier (f.eks. motivasjon) som så fortolkes og analyseres. Til slutt vil disse resultatene kunne ut i nye teorier, som kan sammenlignes med eksisterende teorier. På denne måten kan metoden grounded theory utvikle en ny grounded theory (Johannessen et al 2011:88, 201-216).

5.4 Informantene

For å finne informanter som selv har gjennomgått en personlig språkreise lette jeg etter dem i mitt eget nettverk og ved å spørre venner om forslag på navn. Jeg har hatt som utgangspunkt at det er personer som har vært norsk- eller svensktalende fra barndommen. Noen av disse har hatt noe samiskundervisning i skola, men de har likevel ikke snakket samisk. På ett tidspunkt i voksen alder bestemte de seg for å begynne å bruke samisk, og de fleste startet på samiskkurs og/eller tok studier i samisk, samtidig som de begynte å snakke samisk med familie, venner og i jobbsammenheng. Jeg har gått ut fra at det er personer som har begynt å snakke samisk til daglig, selv om de kanskje ikke alltid føler at de behersker samisk grammatikk fullt ut eller har et rikt ordforråd. Jeg landet derfor på å intervju 9 personer fra norsk og svensk side av Sápmi, der 6 er kvinner og 3 er menn. De kommer fra ulike samiske språkområder⁴. Det samiske samfunnet er lite, og for å sikre dem anonymitet har jeg valgt å utelate navn, alder og bosted, slik at de benevnes som I1-I9. De er som følger:

⁴ Det er 3 offisielle samiske språk i Norge og Sverige; lulesamisk, sørsamisk og nordsamisk. Det antas at ca 10 000 personer behersker nordsamisk, under 1000 som behersker lulesamisk og under 1000 personer som

- I1: Kvinne, 40-årene
- I2: Kvinne, 30-årene
- I3: Kvinne, 50-årene
- I4: Kvinne, 30-årene
- I5: Mann, 20-årene
- I6: Kvinne, 40-årene
- I7: Kvinne, 40-årene
- I8: Mann, 40-årene
- I9: Mann, 50-årene

5.5 Intervjuene

Informantene fikk på forhånd tilsendt et brev med informasjon om min oppgave, og med en presentasjon av problemstillingen og forskningsspørsmålene. Jeg ba dem om å skrive 2-3 sider om hva de selv har gjort for å ta i bruk samisk språk og hvordan deres språkreise har vært. De skulle beskrive hvorfor de bestemte seg for å ta tilbake sitt samiske språk, hvilket grunnlag og rammebetingelser de hadde, hvordan de motiverte seg og hvordan de taklet motstand. 6 av informantene sendte inn sine historier.

På grunnlag av de personlige fortellingene utformet jeg spørsmål til en intervjuguide som grunnlag for et semistrukturert intervju. Et semistrukturert intervju kjennetegnes ved at det finnes en intervjuguide som utgangspunkt, men spørsmålene, temaer og rekkefølge kan variere. På denne måten kan dialogen i intervjuet bli mer naturlig etter det informanten ønsker å ta opp, og intervjuet fortoner seg mer som en samtale rundt den aktuelle problemstillingen. Samtidig streber man etter å få svar på alle spørsmålene for å få svar på forskningsspørsmålene (Johannessen et al, 2011:143-145). Spørsmålene i intervjuene kan variere noe fra person til person, noe som forekommer for å gå enda mer i dypet på tematikken. Intervjuguiden dannet så grunnlaget for ca 1 times intervju med hver av dem. De 3 som ikke sendte inn sine historier intervjuet jeg likevel, men jeg måtte da gå litt mer i detalj på motivasjonen, hvilket mål de hadde og hvordan de hadde jobbet for å nå dit de ville.

behersker sørsamisk. Totalt er det 11 ulike samiske språk i Sápmi, der de minste samiske språkene snakkes kun av noen titalls personer.

Opptak ble gjort med min mobiltelefon. De fleste intervjuet jeg via Skype, der kameraet var på for å skape en følelse av nærhet og for å få til en god samtale. Kun to av dem ble intervjuet ansikt til ansikt. Intervjuene ble så transkribert. Informantene er benevnt fra I1 til I9. Etter at intervjuene var transkribert gikk jeg i gang med å tolke og analysere resultatene opp mot de rådende teoriene på området.

5.6 *Min rolle og egne erfaringer*

Jeg selv mista mitt samiske språk. I min barndom lærte jeg kun norsk av mine foreldre. Jeg hadde aldri samiskundervisning på skola. Blant mine slektninger ble det snakket mye samisk, og mine foreldre snakket samisk når vi barna ikke skulle forstå. Det at jeg aldri lærte samisk førte til en følelse av utenforskap. I møte med eldre samer som spurte meg hvorfor jeg ikke snakket samisk, kjente jeg alltid en skamfølelse og en sorg, som om det var min feil at jeg ikke fikk lære meg samisk.

I voksen alder gjorde jeg noen spede forsøk på å ta tilbake mitt samiske språk, men begynte aldri å snakke samisk. Til det var terskelen for stor. Jeg tenkte alltid at jeg en gang skulle lære meg ordentlig samisk, men det ble alltid utsatt under ulike påskudd. Samtidig ønsket jeg at mine framtidige barn skulle lære samisk, og jeg hadde tanker om å bruke de få samiske ordene jeg kunne.

Vendepunktet kom da jeg ble mor og satt med min nyfødte datter i armene. Jeg ønsket sterkt å snakke kun samisk med henne. Hviskende stotret jeg fram de kjærligste ordene jeg kunne. «Gieres niejdda» (kjære datter) og «mån æhtsáv duv» (jeg elsker deg) var det eneste jeg sa til henne de første dagene. Da vi var alene hjemme snakket jeg høyt den lille samisken jeg kunne, men i andres nærvær hvisket jeg til henne i redsel for å avsløre min dårlige uttale, ordfattighet og grammatiske feil. I mange måneder eltet jeg fram og tilbake hvorvidt det var forsvarlig å snakke dårlig samisk til henne. Ville hun bli en skoletaper? Ville hun lære seg ordentlig norsk? Alt det negative om samisk språk som mine forfedre hadde lært av det norske samfunnet satt i mitt bakhode. Jeg gråt mange tårer med henne på fanget. Etter flere samtaler med familie og venner tok jeg og min samboer beslutninga om at vi bare skulle snakke samisk med henne. Vi ble av andre forsikret om at det kom til å gå bra, og at vi måtte ha tillitt til at familie og samfunnet rundt ville lære henne riktig samisk. Våre familier støttet oss, noe som var viktig, siden det er et prosjekt man vanskelig klarer alene. Det var en stor og god beslutning, og vi satte i gang det store og tidkrevende arbeidet med å ta tilbake samisk språk. Etter hvert torde jeg stadig oftere å snakke samisk i andres nærvær. Min datters første

ord var på samisk, og gleden var stor da jeg innså at hun kom til å ha samisk som morsmål. Da hun første skoledag begynte i samisk klasse nådde vi en viktig milepæl.

Jeg er bevisst på at mine personlige erfaringer har vært avgjørende i valget av tema for oppgaven. Utforminga av problemstilling og forskningsspørsmål kan være farget av mine erfaringer og hva jeg selv anser har vært viktig å få fram eller undersøke nærmere. I intervjusituasjonene tok jeg meg mange ganger selv i å ikke gjenkjenne til ulike ting informantene tok opp. Videre kan min analyse og fortolkning være farget av dette, at jeg ikke er objektiv nok til denne tematikken. Det vitenskapelige idealet er at forskeren skal være mest mulig objektiv. På den andre siden mener jeg at på grunn av mine erfaringer med tematikken har jeg en annen forståelse for hva informantene forteller, og det fører til at jeg kan utskille det som er mest relevant i forskningen.

6 Teori

Jeg vil ta utgangspunkt i gjeldende teorier innen selvledelse for å se hvilket sammenheng det er når mennesker tar tilbake sitt samiske språk. Siden dette ikke er en oppgave om fornorskning og språkrevitalisering vil jeg ikke egne plass til å drøfte disse temaene. Det er teorier innen selvledelse som er i fokus i denne oppgaven.

Jeg har kommet fram til seks ulike kategorier etter å ha analysert funnene i informanthistoriene og intervjuene. De ulike kategoriene er: motivasjon, identitet, mestringsfølelse, aktivt valg, motstand og tankefeller, samt strategier for selvledelse. Jeg kunne trolig ha kategorisert funnene annerledes, men min analyse viser at det er mest hensiktsmessig å dele dem opp på denne måten. Iblant kan det derimot være vanskelig å si hvor enkelte funn passer best, for de kan passe inn under flere kategorier. Kategoriene kan også overlape hverandre, som det vil kunne utleses i kapitlet under.

6.1 *Motivasjon*

Begrepet motivasjon kommer fra det latinske ordet *movere*, som betyr å bevege. Motivasjon er det med andre ord den faktor som får mennesker til å ta noen valg og begynne å jobbe eller handle for å oppnå det man vil. Mennesker kan la seg motivere av ulike grunner, men motivasjon som springer ut fra ønsket om å bidra til andre eller samfunnet, til å bidra til noe som er større enn dem selv, kalles *prososial motivasjon* (Karp 2016:54-55). Dette er en form for indre motivasjon. Ytre motivasjon derimot, kommer fra ytre ønsker som belønning, ønsker om mere penger, fysiske objekter osv. (Johannessen, Olsen, 2013).

Jeg velger å fokusere på teorier for indre motivasjon, siden jeg gjennom mine intervjuer med informantene fant ut at de er indre motiverte. Indre motivasjon kjennetegnes av at mennesker har et indre driv for å utføre en handling eller nå et mål. Det henger sammen med opplevd kompetanse og selvbestemmelse. Det innebærer at jo mer kompetent en person føler seg å være jo større er motivasjonen (Deci and Ryan, 1985). Tom Karp sier i sin bok *Til meg selv* (2016:55) at motivasjon henger sammen med formål, der man ønsker å bidra til noe med en større meningsdimensjon, som ikke alltid er tidsavgrenset.

Neck og Manz (2013: 44) mener at man kan fremme motivasjon gjennom naturlig belønning; dvs. at mennesker må ha en følelse av kompetanse, selvkontroll og følelse av mening eller

hensikt for å være motiverte. For å kunne kjenne følelsen av å ha et godt liv og å gjøre noe av verdi innebærer det at vi har en uselvisk eller offervillig holdning overfor andre rundt oss, noe som også kan kalles for altruisme. Altruisme er derfor det motsatte av egoisme. Selv om begrepet selvløst kan virke som noe man gjør for seg selv betyr det ikke at det utelukker en annen form for motivasjon som er høyere enn en selv.

Johannessen og Olsen (2013:135) sier at våre verdier er med på å sette målet vi har. Verdiene fungerer som noen slags veimarkører som vi jobber etter, og er primærkilde for vår motivasjon. For å bli bevisst på hva som motiverer en kan det være bra å spørre seg hvilke verdier man har. På denne måten blir målet et middel for å oppnå sine verdier. Det er ulike nivåer av verdier, der kjerneverdiene uttrykker hva vi ønsker å oppnå, prosessverdiene viser hva gjør for å oppnå dem, og resultatverdiene viser resultatene vi ønsker å oppnå.

Fig. 1 viser et verdihierarki som viser forståelsen av verdiene vi har: om man kjenner hensikten med det man gjør vil det påvirke identiteten, som igjen påvirker holdninger og oppfatninger. Det fører til at man vurderer egen kompetanse og man regulerer atferden derfra.

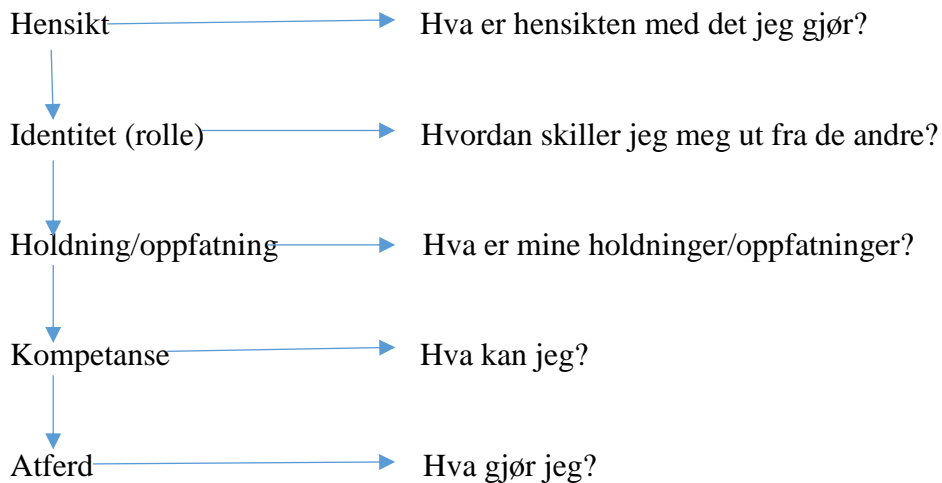

Fig. 1 Verdihierarkiet (fra Johannessen og Olsen, 2013:138)

Når man så har fått en viss innsikt i sine verdier er det viktig å bli bevisst sine mål, enten det er mål for karrieren eller privatlivet. Målet gjør at vi blir motivert til å handle. Motivasjonen utløser handlinger som gjør at vi kan nå målet. Ved at man handler bevisst og ser at man mestrer ulike ting kan det skape flyt, dvs. at man oppslukes av arbeidsoppgaven og man fokuserer helt og holdent på den. Flyten kan igjen være med på å øke motivasjonen, fordi vi

ser målet. Ved å kartlegge sin indre motivasjon, det vil si å bli bevisst på hva som driver en, kan en øke motivasjonen. Følelsen av mestring kan også øke motivasjonen. Når man mestrer noe vil det skape en positiv følelse, og for mange er det det som skaper ytterligere motivasjon (Karp 2016:54-57).

Richard Hackman og Greg Oldham har utviklet en teori for arbeidstagere i en organisasjon som viser hvordan de kan bruke sine ferdigheter på best mulig måte. De sier at ansatte må være i tre psykologiske tilstander for å fremme motivasjon. De ansatte må ha følelsen av å ha meningsfulle arbeidsoppgaver, de må føle et personlig ansvar for resultatet og de må ha kunnskaper om resultatet slik at de er i stand til å vurdere om det ble et godt resultat eller ei. Om disse tre kriteriene oppfylles kan det føre til høy motivasjon (Jacobsen og Thorsvik, 2014:263). Jeg mener at denne teorien er overførbar også til mennesker som driver selvledelse. Det å være ansatt innebærer ofte i dag å utøve selvledelse fordi det er enkeltansatte ofte har en høy grad av kompetanse innen sitt felt, og fordi dagens ledelseskultur innebærer at ansatte har en høy grad av autonomi (Johannessen og Olsen, 2013:41-44).

6.2 Identitet

Johannessen et al (2011:54) knytter identitet til de kjerneverdiene vi baserer våre liv på, og identitet er det som gjør oss unike og ulike fra andre mennesker. De visjoner og drømmer vi har for livet og framtida er basert på vår identitet, våre verdier og hensikten med det vi gjør. Om vi skal forankre visjonene og drømmene til framtida er det viktig å bli klar over hva hvilke drømmer vi har (selv om de noen ganger er urealistiske), og reflektere over hvordan vi rent konkret skal gå til verks for å realisere disse. I denne prosessen vil vi trolig oppdage at vi har en del kompetanse og ressurser, som igjen kan føre til at vi justerer målene. De resulterer i at vi kommer i en handlings- eller aktørposisjon der vi kan ta konkrete grep for å oppnå drømmene.

Mennesker med en samisk identitet har også en sosial identitet til gruppen/folket samer. Med sosial identitet menes at mennesker føler medlemskap til en viss gruppe, det være seg et folk eller et fotballag. Det er her gruppepsykologi spiller inn. Forskning viser at mennesker som har en tilhørighet til en gruppe har en følelse av et «vi», og de handlingene de gjør er produkter av følelsen av å gjøre noe eller jobbe mot noe for gruppen som helhet. Da spiller ikke personlige ønsker eller hensyn en så stor rolle. Det innebærer også at man distinkserer

sin egen gruppe positivt satt opp mot andre grupper. Dette gjelder også for grupper som har utfordringer med å bli sett på som likeverdige i samfunnet og som ofte er negativt definerte (Haslam, Reicher og Platow, 2011:45-54).

Forskerne Tajfel og Turner utviklet denne teorien om sosial identitet og sier videre at om man innad i gruppen anser det som umulig å endre på maktbalansen mellom egen gruppe og gruppen(e) rundt seg, vil mennesker ha som strategi å tone ned sin gruppetilhørighet og heller prøve å forsterke personlige egenskaper. Om man derimot i gruppen anser at det er mulig å endre forholdet eller maktbalansen mellom gruppene, vil man kunne ha som strategi å utfordre den dominante gruppen, og det fører til en slags sosial konkurranse (Haslam, Reicher og Platow, 2011:45-54).

En annen teori av de samme forskerne er teorien om selvkategorisering. I denne sammenhengen skjer det en depersonalisering som innebærer at man ser på seg selv og egen identitet i relasjon til andre mennesker i samme gruppe. Depersonalisering innebærer ikke at man mister sitt selv, men det betyr at man redefinerer sitt selv ut fra gruppen. Det er heller ikke ønsket om personlig økonomisk vinning, uavhengighet eller attraksjon som er med på å avgjøre gruppens handlinger, men den kognitive eller bevisste prosessen mennesker går gjennom for å definere seg selv med tanke på gruppetilhørighet. Det vesentlige her er at mennesker i en gruppe føler og definerer seg som et «vi» og ikke et «jeg». Enkeltpersoners interesser og behov blir med andre ord til gjennom gruppas behov (Haslam, Reicher og Platow, 2011:45-54).

Elin Anita Sivertsen (2009) har i sin mastergrad *Samisk ungdom – mellom tradisjon og modernitet?* undersøkt samiske ungdommers identitet i Norge og Sverige. Hun sier at unge samer i dag kjenner til den samiske historien og drar denne forståelsen med seg inn i deres nåtid og fremtid. Det å være ung same i dag har både positivt og negativt fortegn, der identiteten aktualiseres og reflekteres over i møte med andre samer og ikke-samer. Noen ganger kan det å være same by på konflikter og usikkerhet, mens andre ganger fører det til stolthet, fellesskap, trygghet og rikdom. Ungdommene ønsker å beherske samisk språk siden språk er med på å definere hvem de er og er en sentral del av samisk identitet. Ønsket er å snu trenden og lære samisk for sin egen del og sine framtidige barns skyld. Dette representerer en kompleksitet som gjør samiske ungdommer ressurssterke og reflekterte, noe som gjør at de stiller krav til selvbestemmelse og selvrepresentasjon, men samtidig selv ønsker å bidra til et

mangfoldig samisk samfunn og større forståelse for samiske forhold. Denne forståelsen av historien er til stede i ungdommenes liv som narrativer og er med på å skape håp for framtida.

Dette er i tråd med Taijfel og Turnes teori om sosial identitet som er bidragende til å fortelle oss hvem vi er, hvordan vi skal handle og hva som er viktig for vår gruppe. Denne sosiale identiteten bidrar til at enkeltpersoner kan jobbe for å være med på å endre samfunnet, og ikke bare bli formet av samfunnet (Haslam, Reicher og Platow, 2011:45-54, 64).

6.3 Aktivt valg

Når motivasjonen er til stede og man virkelig ønsker å sette i gang med sitt selvledelsesprosjekt er det noen ting man bør ha kunnskaper om når det gjelder det å ta en beslutning og sette seg mål.

For å nå en målsetting bør den være SMART; dvs. Spesifikk, Målbar, Oppnåelig (attainable), Realistisk og Tidsbestemt. Det innebærer at målet bør være utfordrende, men realistisk å nå. Jo mer man har målsettingen klar for seg jo lettere er det å nå målet. Om man setter seg delmål med tidsangivelser eller milepæler er det lettere å nå målet. Hensikten med målsetting er å ha et punkt vi kan sikte og arbeide mot. Dette fører til at man endrer sine aktiviteter med den hensikt å lettere kunne nå målet (Johannessen og Olsen, 2013:37,81 og Karp 2016:51-61). Det er også viktig å reflektere over seg selv og forstå sin behovsprofil. Dette beskrives nærmere i kap. 6.4 Mestringsfølelse.

Personlige mål oppnås derfor ved å være bevisst sine handlingsmønstre og at man setter opp spesifikke mål underveis for det man ønsker å oppnå. Men bakgrunnen for det personlige målet, og en drivkraft, er *hensikten* med det målet man har satt seg. Hensikten med ulike mål kan ofte ses i sammenheng med menneskets leten etter hensikt med livet; at man har ett eller flere ulike mål som er med på å bygge opp personlige ønsker. Gjennom å finne hensikten eller meningen med livet, eller det man gjør i livet, vil man derigjennom kunne prioritere, organisere og dermed sette seg nye personlige mål (Neck og Manz 2013:22-27).

En strategi for å holde målfokus er å prøve og påvirke sine ytre omgivelser. Det kan være å bruke fysiske objekter som påminnelse for å gjøre noe bestemt, det kan være å ha treningsklær synlig hjemme om man ønsker å trene mer. Videre kan man prøve å fjerne eller unngå ting som gjør at man har vanskelig for å holde seg til det man ønsker, f.eks. bør man

fjerne sukkerholdige matvarer i huset om man ønsker å bli kvitt søtsuget. Samtidig kan man være bevisst på omgivelsene ved å omgi seg med mennesker eller objekter som oppmuntrer og påminner om en bestemt oppførsel eller handling, dvs. at man prioriterer og velger ut positive faktorer som fører til økt selvledelse. En annen strategi er å utøve direkte kontroll over en selv (selvkontroll). Det innebærer å observere seg selv, sette seg kortsiktige og langsiktige mål og bli bevisst på hensikten med det man vil oppnå. I praksis betyr det å bli bevisst på hvordan man bruker sin tid og energi og gjerne skrive ned sine delmål og mål for å være helt klar på hva man skal oppnå. Deretter bør man skrive ned hva man eksakt skal gjøre for å nå dit -det kan være å lese grammatikk 1 time hver dag. Og sist men ikke minst er det viktig å bli klar over hensikten med det man gjør i livet, og hensikten med det man vil oppnå (Neck og Manz 2013:17-27).

Selvpålagte strategier derimot, går mer på å være bevisst hvordan og hvorfor man handler som man gjør, og derigjennom utøve bedre selvledelse. Det første steget er å observere seg selv for å bli bevisst på sin egne handlinger. Man må f.eks. bli bevisst på om man legger ned tilstrekkelig tid til trening om man ønsker å bli en rask løper, eller om man bruker det meste av tiden på å snakke med andre og sjekke telefonen i stedet for å jobbe (Neck og Manz 2013:20).

Om man vil oppnå noe er det viktig å ha *personlige mål* (self-goal setting), slik at man er bevisst hva man skal jobbe mot og dermed prioritere gjøremål og handlinger ut fra disse. Ved å ikke ha et mål man jobber mot klarer man ikke å fokusere og prioritere tid og energi på de rette oppgavene. Det personlige målet skal være så spesifikt som mulig, der man bestemmer en tidsfrist for målet, men også hva man helt konkret vil oppnå. F.eks. føles det ikke forpliktende nok å si at man skal bli en rask løper, derimot må man være mer konkret og si at man innen ett år skal man løpe 1 mil på en viss tid. Dette målet bør også deles opp i spesifikke delmål eller milepæler (Neck og Manz 2013:21-22).

6.4 Mestringsfølelse

Når vi har motivasjonen til å lede oss selv for å oppnå et mål er det nyttig å vite hva som kan drive en framover. Følelsen av mestring kan dytte en i riktig retning fordi det framkaller en følelse av at vi behersker noe. En del av prosessen med å oppleve mestring er å reflektere over seg selv og sine handlinger og tankemønstre. Det kan man gjøre gjennom at en selv eller andre gjør evalueringer av en selv. Ofte brukes personlighetstester med skjemaer med

spørsmål om hvordan man reagerer i ulike situasjoner, hvordan man ser på seg selv osv. Man kan supplere dette med tilbakemeldinger fra andre, refleksjonsnotater, meditative øvelser, coaching mm. På denne måten starter man en refleksjon rundt hvordan man tenker, fungerer og reagerer både alene og sammen med andre. Med bakgrunn i dette kan man bli bevisst på hva som fører til at man er effektiv, hva som driver en, hva som holder en tilbake, hvordan man takler mostand, hvordan man påvirker tankesettet, hvordan man presterer, hvordan man får mentalt og fysisk overskudd og hvilket handlingsrom man har. Det er viktig for enkeltmennesket å skaffe seg innsikt om seg selv for å kunne leve et godt liv der man opplever en personlig utvikling (Karp 2016:36-55).

For ledere som derimot ikke skaffer innsikt om seg selv er det en stor risiko for at de overvurderer sine egne evner til å lede andre, håndtere ulike vanskelige situasjoner og gjøre gode vurderinger. Disse er ikke i den grad i kontakt med sine egne følelser, tanker og atferd, og har derfor vanskeligere for å bli trygge på seg selv. Alle er vi ledere i våre egne liv, derfor er dette teorier som også kan overføres til personer som ikke har lederposisjoner.

En annen strategi for å lede seg selv er å *belønne seg selv* når man har oppnådd store eller små delmål. Om delmålet er å løpe mila på 50 minutter kan en belønning være å kjøpe seg nytt treningstøy eller å gi seg selv ros og en klapp på skulderen. Man kan også benytte seg av mentale bilder av en selv løpe i mål etter å ha løpt den på én time og ordentlig «kjenne» på den følelsen det gir. Man kan i tillegg belønne seg selv naturlig, dvs. at når man føler at man behersker visse ting får man en følelse av belønning. Det kan være man får en følelse av kompetanse. Ved å utføre oppgaver man liker og gjør ofte får man følelsen av kompetanse, som igjen virker belønnende. Man får også en følelse av selvkontroll, dvs. at vi ønsker å velge selv hvilke handlinger vi vil utføre, samt følelsen av hensikt, der vi ønsker å utrette noe av verdi, og bidra til noe utenfor en selv. Om man forfølger eksemplet med løping får man en økt følelse av løpekompetanse jo mer man løper. Om hensikten er at man ønsker god helse, som igjen fører til at man kan yte mer i livet, medfører det til at man får en følelse av selvkontroll, noe som igjen påvirker eget liv ved at man ser en progresjon og man oppnår sine delmål. På den andre siden kan selvpålagt straff føre til enda dårligere resultater. Om man mot formodning ikke oppnår delmålene i løpning bør man i stedet for å straffe seg selv i ettertid, men heller gjøre noen tiltak for å fjerne de momentene som forhindret en fra å oppnå det. Om problemet viste seg å være at man ikke restituerte nok etter hver trening bør man se hva

man kan gjøre for å få den nødvendige restitusjonen, og heller fokusere mer på belønningen som venter (Neck og Manz 2013:30-33, 42-44).

Naturlig belønning kan være en metode å bruke når man driver selvledelse. Det innebærer at man legger til rette for å utløse og øke det man anser som belønning, som å legge til rette for at man kan ta en fornøyeelig løpetur selv når man er på reisefot og har et trangt skjema. Følelse av mening med det man gjør, at man innehar den ønskede kompetansen og følelsen av at man har kontroll er også eksempler på naturlig belønning. En ekstern belønning på den andre siden er at man blir belønnet utenfra når man oppnår noe man ønsker, f.eks. om man løper mila på den ønskede tida (Neck og Manz 2013:42-58).

6.5 Motstand og tankefeller

Karp (2016:83-97) sier at for å kunne drive selvledelse må man være klar over sine svakheter og hva som holder en tilbake. Om man kjenner og aksepterer sine svake sider og tillater seg å være svak er det rom for utvikling og læring. Å ha negative følelser kommer ikke av en hendelse i seg, men av ens tolkning av den, som igjen er basert på tidligere erfaringer. På denne måten kan følelsen av mindreverdigheit egentlig komme som et resultat av utilstrekkelighet, og følelsen av sorg eller sinne komme fra erfaringer som tap eller urettferdighet. Slike følelser kan også ses på som tankefeller, dvs. de inneholder negative tankemønstre. Om man klarer å kjenne igjen sine egne tankemønstre kan man jobbe aktivt med hjelp av de rette verktøyene for å endre disse tankemønstrene. Det er troen på tankens kraft og dens betydning for å lede seg selv. Det innebærer at man ikke skal være redd for sine følelser, også de som ikke er behagelige, men akseptere dem og ønske dem velkommen. Ved å undertrykke følelser kan man oppleve frustrasjon og irritasjon, og lett havne i en offerposisjon. Ved å være bevisst på sine følelser kan de ses på som en ressurs i sitt arbeid med å lede seg selv og andre.

Om man følger denne teorien betyr det at når man opplever motstand fra andre eller samfunnet rundt en, er det ens egne følelser som tolker denne situasjonen. Man må derfor være bevisst på om man tillater at denne motstanden skal få ta plass og være med på å bestemme ens eget handle- og tankemønster. Til sist kan det overføres til en slags motstand i en selv, dvs. at det er i en selv motstanden er, ikke fra omgivelsene (Karp 2016:85-86).

Innen kognitiv psykologi⁵ mener man at ved å få innsikt om seg selv og sine tanker kan man påvirke sine tankemønstre og derigjennom regulere sine følelser. Det er fordi det er tanker og holdninger som skaper følelser. Tanker som fører til vonde følelser kalles også tankefeller. Det gjelder å være bevisst slike tankefeller, som f.eks. at noen kan holde seg personlig ansvarlig for at man ikke behersker samisk språk. En viktig strategi for å utøve selvledelse er å regulere sine følelser. Vi kan for eksempel velge å se på vanskelige situasjoner som en utfordring der vi kan lære noe, f.eks. at vi kan se til oss selv at denne kjedelige arbeidsoppgaven egentlig er ganske interessant. Man kan også omgi seg med ting eller mennesker som man vet utløser positive energier. Samtidig kan man gjøre ting som man vet er bra for de positive følelsene, som å trene eller ha andre hobbyer (Neck og Manz 2013:58-62, Karp 2016:85-86).

Egentlig vet vi at det ikke er ens egen feil at foreldrene ikke lærte oss samisk språk, men det er viktig å bli bevisst på hvordan vi håndterer de følelsene som settes i gang. Om man kan regulere disse følelsene og dermed endre tankemønstrene kan vi sette oss selv i stand til å få positive følelser som at man faktisk lærer litt hver dag, eller at man føler mestring ved at man klarer å si én setning til.

Visualisering går ut på å se for seg ulike situasjoner i hodet. Det kan være situasjoner som man håndterer og der det går lett, men også de som er vanskelige å utføre. Dette blir som trening der man blir mentalt forberedt på motstand. En annen teknikk er positiv forsterking der man sier til seg selv at dette går bra, det innebærer å gi seg selv positive følelser og tanker der man legger vekt på at det er en selv som er sterk og klarer av ting. Belønning er en annen metode for å takle motstand, som beskrevet i kap 6.3. Motivasjon spiller også inn, dvs. om vi takler motstand og om vi er indre eller ytre motivert, som beskrevet under kap 6.1 (Karp 2016:100-114).

Hvordan man ser på seg selv og sine muligheter til å lykkes har å gjøre om man ser på seg selv som offer eller aktør. Offerrollen tar man ved å ha et fastlåst tankesett, og aktørrollen tar man ved at man har et vekstorientert tankesett. I korte trekk kan man si at ved et

⁵ Kognitiv psykologi omfatter den del av psykologien som studerer prosessene som ligger til grunn for oppfattelse, tenkning og kunnskapsvervelse(erkjennelse). Slike prosesser er persepsjon(sanseoppfatning), oppmerksomhet, forestillingsvirksomhet, hukommelse, begrepsdanning, språk, bedømming, resonnering og problemløsning. Kilde: Store norske leksikon

vekstorientert tankesett har man tro på at man har evne og muligheter til å sette seg store mål og forbedre sine prestasjoner, og man tror at man har evnen til å være med på å forandre verden rundt seg. Man er ikke så redd for å prøve ut nye eller vanskelige ting. Det er disse personene som har størst sjanse for å lykkes med å oppnå sine mål. De som har et vekstorientert tankesett ser større muligheter for å lede seg selv og at de har et større handlingsrom. Ved et fastlåst tankesett kan man være redd for å prøve ut ting fordi man nesten «vet» på forhånd at man vil mislykkes. Man tror at drømmer og måloppnåelse er for andre mennesker, og at man ikke kan gjøre noe for å endre sin situasjon. Troen er at man er determinert til å forbli i en viss situasjon pga. ytre faktorer som i samfunnet rundt seg (Karp 2016:61-71).

6.6 Strategier for selvledelse

Selv om mennesker lever under samme forhold er den psykologiske verdenen de lever i forskjellig fra person til person. Det er hvordan vi tenker om situasjonen vi befinner oss i som er avgjørende for hvordan vi opplever denne verdenen. Ved å påvirke våre tanker til å tenke positivt kan vi endre vår psykologiske verden, og dermed ikke la oss stoppe av utfordringer, men heller se på mulighetene som finnes. Det er flere ting man kan gjøre for å fremme en slik positiv tenking (Neck og Manz 2013:65).

Ett element er *selvinstruksjon* eller selvsnakk, der man sier til seg selv positive ting som «jeg kan klare dette» og «denne utfordrende situasjonen gjør meg sterkere». Forskning viser at ved å gi disse instruksjonene til seg selv kan man utrette mye mer enn ved å si noe sånt til seg selv som at «jeg er ikke flink nok». Et annet element er *tro*, der man må ha tro på seg selv og det man kan oppnå. Selv om man ikke lykkes ved første forsøk må man evaluere det man gjorde og prøve igjen. Ett tredje element for å fremme positiv tenking er *mentale øvelser* der man visualiserer at man gjør det bra i en viss situasjon. Dette er en teknikk som brukes ved innbilte eller tenkte erfaringer for å forbedre sine prestasjoner. Disse elementene som selvinstruksjon, tro og mentale øvelser er med på å endre våre handlinger og vaner. Dette vil igjen være med på å påvirke våre tankemønstre slik at vi handler på en noe annen måte. Om vi for eksempel sier til oss selv, tror på og forestiller oss at vi er dyktige foredragsholdere, vil vi trolig begynne å tenke på oss selv som dyktige foredragsholdere og oppføre oss deretter. Slik positiv tenking er igjen med på å forsterke vår selvledelse, og vi vil fokusere på de mulighetene vi har (Neck og Manz 2013:64-79).

De menneskene som har et optimistisk syn på livet og dets utfordringer tenderer til å bedre kunne lede seg selv. De kan ha et syn på at utfordringer medfører muligheter til å gjøre endringer i livet, og kan være indirekte medvirkende til at man opplever suksess innen ulike områder. Dette kalles også positiv psykologi. Optimisme kan læres ved å utøve selvledelse. Det samme gjelder for glede, som kan læres og utvikles ved hjelp av selvledelse, men jeg vil ikke gå nærmere inn på det i denne oppgaven (Neck og Manz 2013:142-146).

Ulike forfattere poengterer ulike elementer for å kunne lede seg selv. Karp (2016:27) sier at for å lede seg selv må man ha en rekke personlige strategier. Det innebærer som vi tidligere har sett å kjenne seg selv. I tillegg må man vite hva som driver en, hvordan man påvirker sitt tankesett, at man bør skape mønstre som fremmer prestasjoner, man må takle det som holder en tilbake, man må stå gjennom motstand, skaffe mentalt og fysisk overskudd og lage vaner som øker ens produktivitet.

Neck og Manz (2013) har ikke slike klare rubrikker som andre forskere. Det som derimot er felles for dem alle er at de vektlegger mye av det samme for å kunne utøve selvledelse, dog med noe ulik begrepsbruk. De sier at for å oppnå sine mål må man ha fokus på sine strategier, man må motstå utfordringene, avstå fra eller prioritere bort visse ting, og gjøre de riktige tingene som behøves. Men for å oppnå gode resultater bør man ha en naturlig positiv innstilling til dette. Fokus bør derfor være på positive og motiverende faktorer som gir resultater og ikke så mye fokus på de tingene som preges av å være mer selvregulerende (Neck og Manz 2013:15, 40).

7 Funn

Gjennom informanthistoriene og intervjuene fikk jeg inn store mengder informasjon. Jeg har vært tvunget til å velge ut deler av dette, som jeg så har valgt å kategorisere i 6 ulike kategorier. Det betyr at det ennå kan være funn som jeg ikke omtaler men har utelatt på grunn av oppgavens omfang og avgrensning. Likevel mener jeg at de som presenteres under skal være dekkende for å kunne svare på oppgaven. Hver kategori under har koblinger til de andre kategoriene, de overlapper hverandre delvis, og samme funn kan også passe inn under andre kategorier. Funnene kan knyttes opp mot kjente teorier innen selvledelse som er beskrevet i kap. 6.

7.1 *Motivasjon*

På spørsmål om hvorfor informantene valgte å ta tilbake sitt samiske språk og hva det var som motiverte dem, svarer samtlige(I1-I9) at de hadde en sterk indre motivasjon. Jeg vil derfor i dette kapitlet fokusere på indre motivasjon og se på hva som ligger i denne indre motivasjonen.

Én informant (I7) hadde i tillegg en ytre styrt motivasjon som en følge av de forventningene en organisasjon hadde. Det ble stilt forventinger til at hun kan klare alt i det organisatoriske arbeidet, også det å lære seg samisk.

7.1.1 *Å gi samisk språk til sine barn*

De fleste av informantene (I1, I2, I5, I6, I7, I8, I9) ville gi samisk språk til sine barn fordi de ikke skal oppleve det samme som de gjorde, nemlig å ikke beherske samisk. De ønsker at barna skal beherske samisk muntlig og skriftlig. Det å få barn var for flere et vendepunkt, og flere sier at de tok beslutningen omtrent på fødestua. Det er m.a.o. de selv som legger grunnlaget for sine barns framtid. Som I9 sier: «(...) da må du legge et grunnlag. Og hvem er det som er med å bestemme premissene der? Det er jo foreldrene».

En informant (I2) sier at hun iblant har dårlig samvittighet for at relasjonen mellom barn og barna blir lidende fordi hun ikke kan uttrykke alt hun vil på samisk. Hun snakker derfor mye med familie og venner for å få forsikring og trygghet om at man kan vise kjærlighet på en annen måte for å sikre at de får den følelsesmessige tilknytningen.

En annen informant (I1) sier at det er en heftig følelse når barnet snakker samisk, og at det føles som en jackpot.

7.1.2 Verdier

Noen informanter (I2, I5, I6) ville gi barna en stolthet av sitt opphav, en trygg oppvekst i et samisk miljø, en samisk identitet og samisk språk til sine barn.

Noen informanter (I3, I4, I5, I6, I7, I8, I9) sier at de hadde en følelse av utenforskap tidligere, de følte seg ikke fullt ut inkludert i det samiske samfunnet fordi de ikke behersket samisk. Det var ikke bevisste handlinger eller holdninger fra samisktalende, men de følte at de gikk glipp av mye. Både vanlig kommunikasjon og informasjon, men også verdier og kulturhistorie gikk tapt for dem.

7.1.3 Ansvarsfølelse

Alle informantene sier at de føler et ansvar for at samisk språk skal leve videre, de snakker om at det er *gállegiella* og *hjertespråket*. Samtidig er de redd for å ødelegge språket med sine mangelfulle kunnskaper. Informantene I2 og I3 sier videre at barna snakker samisk med eldre generasjoner. Språket var borte i én generasjon, og håpet er at det ikke skjer igjen. Det er en kulturpolitisk drivkraft som motiverer, og de vil bidra til at samisk kultur overlever.

En informant (I4) sier er at hun tilhører «den tapte generasjonen» fordi hun ikke fikk samisk som hjemmespråk. Hun ønsket fra barnsben av å gjøre noe betydningsfullt for samisk språk, og det var en sorg og følte smertefullt å ikke beherske samisk som barn. Hun følte en sterk lengsel etter å kunne samisk, samtidig som hun kjente hun seg tom og en følelse av å ikke være fullstendig.

En annen informant (I8) ønsket å gjøre noe for samisk språk, siden samisk språk ikke har en lys framtid. I9 sier det er viktig å bevare og synliggjøre samisk språk som er hjertespråket.

7.1.4 Man må selv bidra

Det er et stort ønske om å bidra til det samiske samfunnet og til barnas identitet, noe som er en viktig investering i framtida. Det var et politisk valg med et personlig ansvar. I6 snakker

om eksemplets makt, at det er enklest å gjøre noe selv. På den måten kan man gi folk lyst til å bidra. Om man vil ha en forandring må man gjøre noe selv og ikke bare kreve av andre.

En annen informant (I7) sier at det er snakk om «talk the talk –walk the walk», dvs. at om man forventer noe av andre må man gå foran med godt eksempel. Hun har et grunnsyn om at mennesker kan endre seg selv og sine omgivelser, og at alle bærer på endringens kraft i seg selv. En annen informant (I9) illustrerer det ved å si at alle bør bidra på ulike nivåer for samisk språk; «noen tar doktorgrad og noen bruker det i det daglige. Om vi gjør det tror jeg vi kommer langt».

I5 sier at å gjennomføre sitt prosjekt ikke er enkelt, men at alle kan ta tilbake sitt samiske språk om motivasjonen er der. Flere har de samme forutsetninger som andre i sitt nærmiljø, men har ikke tatt en beslutning om at en selv og barna skal lære seg samisk. Han føler seg heldig som har hatt muligheten til å bruke samisk i de jobbene han har hatt.

7.1.5 Ytre motstand som grunn for motivasjon

En informant (I1) sier de ble provosert over holdningen om at man ikke kan lære seg samisk på skola, for hvor ellers skulle man gjøre det om det ikke fantes andre læringsarenaer? Dette motiverte sterkt og bidro til bestemmelsen for å gjennomføre det. En annen (I3) ønsket å motbevise påstanden om at det ikke går an å ta tilbake det som er røvet fra dem.

7.1.6 Oppsummering Motivasjon

Mine funn viser at informantene i størst grad er indre motiverte. Informantene drives av en motivasjon for å gi samisk språk og samiske verdier til sine barn, og ser det som en måte å sikre dem et inkluderende fellesskap blant andre samer. De har også et ønske og en vilje om å bidra til det samiske samfunnet. Det understøttes av det at de føler et ansvar for at de selv må bidra og gjøre noe, og ikke vente på at andre skal gjøre det.

7.2 Identitet

7.2.1 Personlig identitet

Identitet er noe flere informanter (I1, I3, I4, I5, I6) kommer tilbake til; at ved å ta tilbake sitt samiske språk styrker de sin egen og sine barns samiske identitet. De mener at det er mange som vokser opp med en følelse av å mangle noe, og det har en sammenheng med samisk identitet, fordi samisk språk og identitet er så knyttet sammen. Det er en sorg å ikke ha lært

seg samisk. Det kan ha gått ut over relasjonen mellom barn og foreldre/besteforeldre, dvs. at relasjonen har vært lidende fordi foreldre og besteforeldre ikke behersket norsk så godt. Det å snakke samisk har med identitet å gjøre, fordi andre som ikke har samisktalende foreldre kan lære seg det ganske raskt.

En informant (I5) sier at han forstod mye samisk i barndommen, og at familie og nærmiljøet aldri problematiserte at han ikke snakket samisk, for ham var ikke samisk identitet et tema i ungdomsårene. Men i 20 årsalderen begynte han å lete etter sin samiske identitet, og da han skaffet seg kofte for første gang ble selvbildet styrket.

En annen informant (I9) med en norsk forelder spurte seg selv om han var samisk eller norsk, og gjennom mer kontakt med den samiske siden av slekta vokste det fram naturlig en samisk identitet. Han viser til at et annet familiemedlem ikke var samisk fordi vedkommende ikke brukte kofte eller kunne samisk, og dermed ikke fikk en samisk identitet via det samiske miljøet.

7.2.2 Å være en del av det samiske samfunnet

En følelse av mangelfullhet ved å være same, dvs. en følelse av å ikke være komplett, og ikke kunne sitt språk har flere kjent på (I1, I3, I5, I8). De ønsker å være fullt og helt en del av det samiske samfunnet, og ønsker å forstå og kommunisere med slektninger og venner.

Motivasjonen for I6 var å ikke være den norsktalende som skulle være med på at folk måtte bytte språk for hennes skyld. Ønsket er å inngå i et samisk språkfelleskap, som er en sosial dimensjon. I7 sier at språk er et kommunikasjonsverktøy for å være en del av et fellesskap og i organisatorisk arbeid, der det er viktig å forstå det f.eks. media skriver på samisk.

Noen (I3, I8) hadde et ønske om å få tilgang til det livet forfedrene levde, også fordi det er kulturelle koder i språket. Det finnes mye kunnskap om samisk kultur i samisk språk. Samisk kan være et magisk språk, og det er en glede å lære nye ord.

I9 sier at han vil være delaktig i det samiske samfunnet og forstå, samtidig som han sier at han ikke har hatt motivasjon for å lære seg samisk fordi det er så viktig. Han følte seg ofte utenfor, men i dag føler han seg inkludert og ikke ekskludert.

7.2.3 Oppsummering Identitet

Flere av informantene har følt seg utenfor i sosiale sammenhenger med familie og slekt, men også i offentlig sammenheng der de føler at de har kommet til kort. De føler også at noe mangler, at de ikke er fullkommen. Noen bruker ordet sorg over at de ikke forstår eller behersker samisk, de har en følelse av utenforskap og at de ikke inkluderes på samme måte enn de som har språkkunnskaper. De sier at de ønsker å gi sine barn og seg selv en tilhørighet til det samiske samfunnet. Gjennom språket kan de styrke følelsen av fellesskap med familie, slekt, venner og det samiske samfunnet.

7.3 Aktivt valg

7.3.1 Mål

En informant (I5) føler en personlig indre seier fordi han har nådd målet og det er han veldig stolt av. Et annet sted i intervjuet sier han at han aldri har nådd målet.

En annen informant (I7) sier at man ikke kommer til målet fordi språktilegnelse er en kontinuerlig prosess. Det er noe hun må vedlikeholde hele livet. Hun trekker paralleller til det å trene, man kommer aldri til et punkt der man er i mål og er ferdig trent, man må vedlikeholde det hele livet. Hun sier videre at hun har organisert målene med å stykke dem om til overkommelige biter, dvs. at hun har mål om å bruke samisk hver dag. Om hun ikke gjør det sier hun til seg selv at det var sånn passe, at hun ikke var en maks dag der hun ytte maks, noe hun gjerne vil gjøre.

Flere informanter sier at de har satt seg delmål: I4 forteller at hun brukte å skrive mållister, og i etterkant ser hun at hun har oppfylt mange av målene. Hun og en til informant (I8) valgte å lære seg nordsamisk først, før de lærte seg det morsmålet de ville beherske. De var bevisst på at det kom til å ta tid, men motivasjonen var sterk.

En informant (I9) snakker om nivåmål. Han satte seg ikke noe mål med å lære samisk, bortsett fra å kunne forstå samtaler, og da blir det derfor heller ingen fallhøyde. Han snakker om at når målet var at barna skulle lære seg samisk var det ikke et nivåsmål, men at de skulle kunne noe. Han sier det er en sammenheng mellom målsetning og fallhøyde som er en følelse av manglende egenkompetanse. Andre kan gå til en mentor etter å ha satt seg et mål, men de kan komme tilbake etter 3 måneder uten å lykkes. Han viser til folk som har vekttall i samisk

men som ikke snakker det til daglig, han er opptatt av at folk bruke samisk selv om de ikke har kurs eller vekttall. At det er viktig å bidra med det man kan.

7.3.2 Endring/justering av mål

I7 sier at hun har justert målene. I dag har hun justert tenkemåten etter tidligere erfaringer da hun så ting i svart-hvitt. Tidligere hadde hun som mål at barna skulle ha samisk som førstespråk. Nå har de to språk som førstespråk, og det aksepterer hun. Hun tenkte også at hvis hun ikke ytte maks var det forgjeves, men i dag er det annerledes, nå ser hun at hun kan gjøre det i morgen.

I7 sier at når man har kompetanse, dvs. en mestrings-, lærings- og overlevelsesstrategi, kan man bruke denne kompetansen når man ikke lykkes i ulike situasjoner. Det er en del av prosessen og hjelper deg å nå målet neste gang. På denne måten kan man trene på beslutninger, dvs. at man setter seg mål, for så å feile, men det hjelper deg i neste målsettingssituasjon. Det er å være åpen for å feile og å omfavne nederlagene.

En annen informant (I2) sier at hun har justert opp målene. Målet var at barna skulle bli flinkere enn henne, men etterhvert har hun snakket samisk til dem i flere år. Hun justerer målene kontinuerlig opp etter hvert som tiden går og hun utvikler sin kompetanse.

7.3.3 Forbilder

I4 har brukt et forbilde i arbeidet med å ta tilbake sitt samiske språk, det er en ung kvinne hun kjenner.

Forbilder er viktig for I7, hun snakker om at hun har tro på at mennesker kan forandre ting i kraft av seg selv. På den måten mener hun også hun denne kraften til å forandre, hun ser på seg selv som en aktør. Denne kraften til å gjøre en forskjell er noe som alle mennesker har.

7.3.4 Indre drivkraft – viljens makt

For å lykkes med sitt prosjekt må man ha en vilje sier I3, og det er viktig å finne den kanalen eller døra som betyr mest for en selv, det kan være ulike innlæringsmetoder som musikk, litteratur osv. I1 tar opp det med å ha en vilje til å gjøre noe, at man må tenke gjennom om

man virkelig vil noe, eller er det fordi man burde ville. Om man virkelig vil noe må man ta et valg og stå for det.

For å lære seg samisk må man ta et aktivt valg, og deretter gjøre en solid egeninnsats (I5). Vi setter oss selv i en vanskelig situasjon når vi forventer at vi skal snakke perfekt fra dag én. Det innebærer å bryte noen språklige barrierer, man må tørre å prate, tørre å høre seg selv snakke samisk og tørre at andre hører deg snakke samisk. Det er noen følelser man må komme over, noe som ikke er enkelt.

I7 sier at når man har tatt valget om å bruke samisk kan man ikke snu, fordi man ikke kan «hoppe av toget». Dette er fordi man allerede har gått runden med omgivelsene, de er med på prosjektet ditt.

7.3.5 Muligheten for å påvirke

I7 sier hun tror alle mennesker har kraft til å gjøre endringer på mange områder. Når man så opplever at man kan forandre er det en utrolig tilfredsstillende følelse som hun håper flere bør få kjenne på. Og når man har kunnskap og erfaring om at man har denne makten kan man overføre det til andre områder og gjøre det om igjen. Det gir også selvsikkerhet.

Det er viktig at man bidrar med det lille han kan, uten vekttall og kursing, sier I9. Det er viktig at folk på bygda bruker samisk. Det hjelper ikke om folk har dr.grader om ingen bruker språket. Han ser en positiv utvikling der det nå er mer akseptert å snakke samisk i det offentlige enn det var tidligere.

7.3.6 Oppsummering aktivt valg

Informantene sier at de har tatt den store beslutningen, de har foretatt et valg som det ikke er mulig for dem å endre på. Målene justeres litt etter hvert som tiden går og som andre momenter kommer inn i bildet, men det store valget er tatt. Det henger også sammen med at de har forpliktet seg til målet sammen med familien og omgivelsene. De har innsett at de har mulighet til å påvirke samfunnet og andre ved å gå foran som et godt eksempel.

Flere informanter påpeker at det er viktig å være bevisst på at man tar et aktivt valg. Når man setter seg det målet å ta tilbake sitt samiske språk bruker man en del strategier for å nå dit.

Noen har forbilder som viser at det er mulig å gjøre, og tenker at kan hen så kan jeg også. Når man har tatt et aktivt valg blir den indre drivkraften så stor at man jobber hardt for å nå målet. Noen er også bevisste på at man ikke kan endre det som har skjedd, dvs. forhistorien, men at de kan være med på å endre historien og samfunnet i framtida. De poengterer da kraften og potensialet bak hver enkelt persons handlinger og valg, at deres bidrag kan være med på å endre samfunnet, og å styre samfunnet i den retning de selv ønsker.

7.4 Mestringsfølelse

7.4.1 Selvutvikling og progresjon

Flere informanter (I1, I3, I5, I6) sier at de har lært mye og ønsker stadig å bli bedre, men at de hele tiden må utvikle seg. De tror ikke at de noen gang får følelsen av at de er gode nok. De snakker videre om at de har opplevd en progresjon eller utvikling i samiskkunnskapene, men det har tatt sin tid.

I1 kan gjøre hva hun vil om hun vil det nok mye, fordi viljen og den indre drivkraften er så sterk. Anerkjennelsen hun får fra andre føles bra. Hun viser til en situasjon der hun gikk på glødende kull, noe som fikk henne til å forstå at ved å tørre kan man gjøre hva som helst bare man vil det nok mye. Det var en enorm følelse.

Følelsen av mestring kommer og føles som en gevinst når I7 forstår sammenhengen i samtale med samisktalende, uten hjelp av tolk. Det gjør henne så stolt over seg selv, trass i vissheten om at det er to skritt frem og ett tilbake. Om man sliter og får en trøtthetsfølelse gir det dårlig mestring, noe hun har opplevd på mange områder i livet. Hun innser at man lærer hele livet, og at man ikke kommer til et «mål».

7.4.2 Selvrefleksjon

Noen informanter sier at de ikke har drevet med aktiv selvrefleksjon, men at aha- opplevelser har vært en «øyeåpner». Blant annet referer en informant (I4) til en aha-opplevelse da hun lærte seg et fremmedspråk etter ganske kort tid, og innså at det måtte være mulig å lære seg samisk også. Det var en smertelig innsikt, noe som føltes absurd, men språkspærren forsvant. Hun er bevisst på at tankens kraft er stor og hun har jobbet mye med seg selv.

En annen informant (I7) sier at hun som 17-åring burde ha visst det hun vet i dag, at man ikke behøver være et offer som ble frarøvet arvegodset. Man kan faktisk gjøre noe med det, også gjennom å endre tekningen. Men for å komme dit må man ha kunnskap, som igjen skal modnes over tid.

7.4.3 Selvutfordring

Man må hele tiden utvikle seg selv, og man blir aldri ferdig utlært. Det å bruke samisk i det offentlige rom ser I5 som en positiv utfordring. Selv om han ikke har alle ord for det han vil si må han lære nye, noe som er en positiv bestrebelse. Man må tørre å utfordre seg selv og man må trene for å bli god til noe. Det betyr at man må trene på å bruke samisk. Iblant må man oppsøke samisktalende miljøer og bare hoppe i det. Man må legge fra seg tanker om at man ikke tør og at det er vanskelig.

En annen informant (I7) sier at hun har utfordret seg selv på grunn av ytre og indre faktorer. Kunnskapen om hva hun må gjøre har ligget der, men hun har gjort det store valget om å ta sitt samiske språk tilbake, men samtidig må hun ta en beslutning hver dag for å være trofast mot den.

7.4.4 Belønning

På mine spørsmål om belønning er det knapt noen som har brukt det bevisst. En informant (I2) oppgir å gi seg selv en mental klapp på ryggen, det er oftest i situasjoner der barna svarer på samisk og andre roser dem for det. Det er hennes belønning.

I6 og I7 sier at belønningen er å nå målet. Belønningen er også i øyeblikkene når man løser en oppgave. Da får man en mestringsfølelse og en følelse av at man klarer mye, noe som gjør dagen bedre.

En tredje informant (I9) sier at han føler på belønning når han forstår samtaler på samisk, det gjorde han ikke for noen år tilbake. Da får han en følelse av å være inkludert, eller «da føler man seg ikke ekskludert». Han snakker samisk med barnebarnet og det gir en god følelse av å bidra, og det gjør ham stolt å kunne i alle fall si noen setninger som «Majt sidá juhkat? (hva vil du drikke)».

Flere sier at de kjenner på den gode følelsen av at barna snakker samisk og når de kan delta i større grad i en samtale på samisk. Det er mer en følelse av mestring enn en belønning (I1, I2, I6, I9).

7.4.5 Oppsummering mestringsfølelse

Flere informanter sier at de får en følelse av mestring når de lærer seg samisk. De innser også at det er mulig å lære seg samisk trass i dårlige utgangspunkt. Det setter i gang en prosess der de begynner å reflektere over seg selv; at de behersker nye og vanskelige saker, som igjen fører til en personlig utvikling. Disse erfaringene og følelsen av mestring kan så føres videre til andre områder i livet, der de ønsker å sette seg mål. Flere er bevisste på at mestringsfølelsen kan brukes bevisst for å utfordre seg selv og oppnå andre mål som kan virke tunge å jobbe mot. På denne måten blir de ikke ferdig utlærte, og ser at læring er en livslang prosess.

7.5 Motstand og tankefeller

7.5.1 Motstand fra seg selv

I1 og I5 sier at de ikke møter så mye motstand fra andre, men mest fra seg selv. Det er fordi det er så mange følelser knyttet til samisk språk, noe det ikke er i forhold til fremmedspråk som læres i voksenalder. I1 sier hun kan få slike tanker som at når hun har jobbet så mye burde hun være bedre. Hun overkommer det ved å si til seg selv at ingen kan alt og at morsmålstalende heller ikke kan alle ord. Det har gjort henne ganske god til å si til seg selv at det er godt nok og at det duger, og derfor tilgir hun seg selv for det. Hun har ikke selv opplevd å få negative kommentarer, men har hørt at andre har fått det.

Videre sier I4 at motstander er psykologiske sperrer, noe som gjør at det er lett å si noe feil. Hun sier: «jeg hadde språkets melodi i hodet, jeg visste hvordan ordene hørtes, og ble så skuffet når ordene kom feil ut av min munn!» Når man lærer samisk er det et trauma som bearbeides, og man må i prinsipp lære seg selv. Det kan være lettere å reise bort for å lære seg samisk, fordi det er vanskelig å bytte språk med foreldre, familie og venner. Når man har etablert et språk med noen er det vanskelig å bytte språk med vedkommende. Dette støttes av I5 og I6, som også beskriver at det kan være vanskelig å snakke samisk i påhør av andre som man vet er språksterke. Man har så store forventninger til seg selv, og da kan det være lettere

å snakke samisk når man ikke har så mange samisktalende rundt seg til hverdags. Da må man utfordre seg selv mer.

En annen informant (I5) har aldri følt seg som et offer som ikke fikk samisk hjemmefra, men har tatt utgangspunkt i de realitetene som har vært. Han sier at mange føler et sinne for at de ikke har lært seg samisk. Sist i intervjuet sier han at han faktisk selv har følt et veldig sinne. Dette er noe annet enn det han sier først i intervjuet, der han ikke har vært et offer og ikke fokusert på det negative. Han opplever at mange sier at de vil lære seg samisk, men når det arrangeres kurs er det ikke så mange som deltar. Om flere skulle motivere hverandre er det mulig likevel.

I7 sier at når hun f.eks. leser ting som er negativt vinklet om seg selv kan hun få negative følelser og tenke at hun ikke duger. Da er det viktig med en slags mental coaching overfor seg selv, der man sier til seg selv at det kommer nye muligheter i morgen og at man ikke må gi opp. På en måte må man ta valget om og om igjen.

I9 sier at om han har klart å ta språket tilbake må andre vurdere. Han er likevel opptatt av at også han må bidra på ett eller annet nivå. Han har ikke følt motstand i seg selv, dels fordi han hører at mange ikke snakker standardisert samisk og at mange blander inn norske ord. Siden han ikke har satt seg mål har det derfor ikke vært mulig å få prestasjonsangst. Han sier at folk med utdanning og perfekt samisk uttale bør snakke samisk med dem som ikke kan så mye, selv om det ikke blir en full samtale som med andre på deres språklige nivå. Han får en sperre når han mottar en e-post på samisk, for avsenderen vet at han ikke behersker samisk så godt. Selv om han forstår at noen må bruke samisk må de bruke mer skjønn og «feeling». De er ikke situasjonsorienterte og det irriterer ham. Det er ikke det som berger språket.

7.5.2 Motstand fra andre

Flere har opplevd motstand fra andre, deriblant I8. en annen (I6) sier at det må man regne med, men de fleste er positivt innstilt og hjelper en.

I3 sier at hun har møtt motstand i form av at familiemedlemmer som kun behersker norsk er redd for baktalelse når det snakkes samisk. Hun tror det er fordi barna fikk ta en del av en verden som familiemedlemmene ikke fikk og at barna dermed føles som fremmede. Dette

viser at språk kan brukes til å undertrykke eller fremme noe, og at språk er et kraftfullt middel.

I4 sier at det ikke ble uttalt at de skulle snakke samisk i barnehagen eller grunnskolen. Hun sier at: «det følte som at det var en parentes i det virkelige livet». I1 forteller om at andre ikke bifalt høyt da hun satset på samisk i stedet for et annet fremmedspråk, hun sier hun måtte bite i det sure eplet.

Motstand fra andre opplever ikke I5 i nevneverdig grad. Han har aldri vært redd for at andre skal korrigere han, men sier at det er slik man lærer. Samtidig har han ikke møtt på språkpolitiet⁶ som har sagt noe negativt. Tvert om har han fått masse positive kommentarer, noe som har vært med på å motivere til fortsatt språkbruk.

7.5.3 Oppsummering motstand og tankefeller

Informantene er seg bevisste på at de har opplevd, og kommer til å møte motstand på sin vei for å nå sine mål. De snakker om redsel, sinne, følelser av å være et offer, psykologiske sperrer, krav fra det samiske samfunnet og korrigeringer fra det såkalte språkpolitiet.

Noen har opplevd negative utsagn eller holdninger mot at de lærer seg samisk. Samtidig spør de seg om det i virkeligheten er egne tankefeller, at kanskje er det ofte er det de selv som maler opp disse farlige bildene og situasjonene. Samtidig er flere bevisste på at de må heve seg over eller la være å bry seg om slik motstand, og regulere sine egne følelser for å kunne nå målet. På denne måten har de kontroll over seg selv og blir dermed aktører. De har ikke så mye imot språklige korrigeringer, men ser det som hjelp til å lære mer og komme seg enda lengre. De ser også at feiling er en del av prosessen, det er noe man lærer av, og som man tar med seg i andre situasjoner i livet.

7.6 Strategier for selvledelse

Mine informanter forteller hvordan de har jobbet for å ta samisk språk tilbake. De har bevisst eller ubevisst tatt i bruk ulike strategier for å nå sine mål:

⁶ Begrepet *språkpoliti* er et negativt laddet ord som brukes som et uttrykk for at andre korrigerer når man snakker samisk.

7.6.1 Steg for steg

En informant (I5) poengterer viktigheten av at ting tar tid. Han sier at det er viktig å tenke på at man ikke blir flink til noe uten erfaringer og progresjon. Han er bevisst på at man klarer av ting bare man går nok inn for det. Man får jobberfaringer og livserfaringer som man drar med seg, og ved å ikke fokusere på det negative, men på det som er positivt og hva som finnes av muligheter. Han sier videre at han var taus i situasjoner der de andre snakket samisk, selv om savnet etter å delta var der. Han valgte å ikke bruke norsk, men var heller taus. I stedet for snakket han samisk med barnet sitt og andre barn.

I4 motstod negative tanker ved hjelp av en stor lengsel om å gjøre seg selv hel igjen, og var bevisst på å skrive ned sine ulike mål på mållister. I ettertid har hun sett at hun har lyktes med å oppfylle mange av disse målene.

7.6.2 Positiv psykologi

En informant som prøver å fokusere på de positive siden er I5. Det gjelder å kjenne på og takle følelser fordi man lærer seg av motgang og medgang. Man lærer å kjenne sine sterke og svake sider. Han har fått følelsen av å lykkes, og det har han tatt med seg videre. Det er viktig å fokusere på mulighetene man har, og ikke på problemene. Det man ikke kan er det mulig å innhente kunnskap om.

7.6.3 Synet på seg selv som aktør

Tidligere følte I2 og I4 seg som offer, men i dag har de gått ut av den og er aktører. De har tatt et aktivt valg som henger sammen med dekolonisering.

I4 sier at det er i stunder man føler seg som et offer at man skylder på andre. Hun har tilgitt familien og forsonet seg med tanken på at det er ens eget personlige ansvar å ta samisk språk tilbake.

Andre informanter ser på seg selv som aktører som kan påvirke samfunnet og personer rundt seg. I7 sier at f.eks. i møtesammenheng er hun bevisst på å snakke samisk, spesielt om hun er den eneste som ikke har samisk som førstespråk. Hun ønsker ikke å være den som gjør at møtespråket skal være på norsk bare fordi hun ikke behersker det så godt. Her tar hun et aktivt valg om å være en med forandringsmakt.

I9 sier han bidrar til å gjøre arbeidsplassen samiskspråklig ved å bruke det lille han kan, det er hans medansvar. Om alle bidrar litt blir resultatet mye. En annen igjen (I2) snakker med andre om å finne løsninger. Hun setter seg også andre mål i livet og har en god selvfølelse.

7.6.4 Å ta daglige valg

Flere informanter snakker om at selv når man har tatt et aktivt valg er det ikke bare enkelt framover. Som I6 og I7 uttrykker det må de ta et valg hver dag. For i hverdagen står man overfor valg hele tiden, f.eks. når man møter et nytt menneske og må velge hvilket språk man snakker. Når de har jobbet så hardt for å ta språket tilbake kan de ikke velge det bort i hverdagssituasjoner.

7.6.5 Regulering av følelser

I4 sier at det har vært en følelsesmessig berg-og-dal-bane. Man prater ikke feil, men man føler at man *er* feil og man stanger hodet i veggen. Samtidig leger sårene. Man tenker på at språket vil dø ut i framtida, og at det ikke er bare en personlig kamp men snakk om en kulturs overlevelse. Man må gi tilgivelse til familie og andre for historien og det som har skjedd. Dette ansvaret henger på informantens skuldre. For å regulere disse følelsene må man samle sin indre styrke, noe hun gjør ved å prate med andre i samme situasjon og sammen legge strategier.

Man kan bruke følelser som en drivkraft for å oppnå det en vil (I7), men man må ikke la negative følelser få dominere fordi man da går glipp av mestringsfølelsen. Det er viktig å tillate seg selv å kjenne på følelsen av mestring. Om man kan tenke seg at språkkompetanse er en nøkkel til å forstå og tilhøre vårt samiske samfunn, at det er en ferdighet man bør ha, litt på lik linje som å lære seg dataprogrammet Excel fordi det er en nødvendig kompetanse i mange jobber. Det er en bedre strategi enn å drive med moralisme og formaninger, fordi det ikke fungerer på folk, de holder da bare fast på det man har/gjør. Folk bør også selv ikke ha negative forventninger om at andre kommer til å være frekke eller kommer til å flire, det fører bare til at man ikke kommer over den vanskelige terskelen med å begynne og prate.

7.6.6 Selvsnakk og visualisering

Etter hvert som I2 når sine delmål justerer hun opp målet. Det viktigste er at hun ikke gir opp, men at samisken skal være en del av familielivet. Hun mener at det finnes et språkpoliti, men

at det er en nødvendighet fordi noen må passe på språket. Tidligere ville hun ikke bli korrigert, noe som hun derimot ønsker i dag. Når det butter imot sier hun til seg selv at «det snur snart». Hun bruker også ofte å visualisere og snakke høyt med seg selv.

Det kan gå lang tid der man føler at man ikke får ting til, og da kan det være bra å bruke visualisering som teknikk (I7). Hun bruker å se for seg ulike situasjoner der man lykkes. Hun bruker å øve på dialoger og situasjoner, hva man skal si og gjøre. På denne måten oppnår hun en ønsket tilstand og en tro på egen gjennomføringsevne.

7.6.7 Oppsummering strategier

Informantene er bevisste på at om man skal lykkes må man lære og utvikle seg steg for steg. Man er ikke utlært med en gang, og man lærer hele tiden av erfaringer. Samtidig er det viktig å fokusere på mulighetene man har, dvs. handlingsrommet. Det er her aktørmentaliteten slår inn, at man har makt til å forandre en situasjon. For å komme dit er det viktig å bruke positiv psykologi og fokusere på det man kan, og kjenne på den mestringsfølelsen for så å bruke den bevisst når man tar de daglige små valgene som må tas selv om den store beslutningen er tatt. Noen teknikker man kan bruke i denne sammenhengen er å regulere følelsene og bevisst drive positivt selvsnakk og visualisering.

8 Drøfting og konklusjon

I dette kapitlet vil jeg drøfte funnene i kap. 7 opp mot teoriene innen selvledelse i kap. 6.

8.1. *Drøfting av motivasjon*

Å gi samisk språk til sine barn, noe som informantene selv ikke fikk som barn, er en sterk motivasjon for å ta tilbake sitt samiske språk. Samtidig ønsker de at barna skal få en sterk samisk identitet. I tillegg er det en del verdier i samisk kultur som de ønsker å videreføre til sine barn. Mine funn sier at informantene er bevisste på at det er de selv som må drive dette prosjektet er det med på å påvirke og endre deres atferd og handlinger slik at det er i samsvar med deres verdier (jfr. verdihierarkiet i kap. 6.1). Dette kan karakteriseres som indre motivasjon, den er verdibasert. Dette støttes opp under funnene som viser at informantene ikke er ytre motiverte.

Karp (2016:57) sier at sterke drivkrefter er med på å drive mennesker framover og til å arbeide hardt for å nå et mål. Det er verdier og holdninger som er med på å påvirke mennesker til å utføre visse handlinger og til å være bevisst sin atferd. Det viser seg gjennom at informantene er bevisste på at det er de som må sitte i førersetet for å oppnå endringer. Mine funn støtter dette siden flere sier at hvem andre enn de selv kan gjøre en slik endring.

Når vi i denne sammenhengen snakker om bruk av selvledelse for å ta tilbake et tapt språk er det på grunn av dels en personlig motivasjon og dels en sosial motivasjon. Det er ikke meningen å sette seg selv først, men at man leder seg selv fordi man har en sterk drivkraft til å bidra til samfunnet rundt en, til noe større enn en selv. Informantene er bevisste på at om samisk språk skal leve videre i framtiden må de selv bidra til dette, de kan ikke sitte og vente på at noen andre skal gjøre det. Dette er en såkalt prososial motivasjon. Samtidig er flere bevisste på at de kan være eksempler eller forbilder for andre som er i samme situasjon.

Mine funn samsvarer med teorier om motivasjon, det er at våre verdier er med på å styre våre holdninger og dermed er med på å endre og styre våre handlinger eller atferd. Det er med andre ord indre motivasjon som er drivende for mine informanter. Funnene samsvarer også med teorien om at for å øke motivasjonen har mine informanter en følelse av at det er en dyp mening med det arbeide som legges ned i det å ta tilbake sitt samiske språk. Samtidig føler de et personlig ansvar for resultatet (at samisk språk skal overleve i framtida) og at de har

kunnskap for å vurdere om resultatet ble bra (de sier at de har ennå mye å lære, men at deres arbeid og innsats hjelper på situasjonen).

To av informantene (I1, I3) viste at de ble provosert over den ytre motstanden de opplevde gjennom at andre ikke hadde positive forventninger til at de kunne lære seg samisk. I slike tilfeller der motstanden ikke bare er en følelse men mer eller mindre direkte uttalt, kan de velge å ta til seg denne kritikken eller å omforme det til noe positivt. Informantene valgte å bruke det som en motivasjon til å jobbe målrettet mot å nå sine mål. En tredje informant (I6) opplevde at en fagperson ga råd om å ikke bruke samisk med barna, likevel valgte hun å gjøre det motsatte og stole på sine egne vurderinger. Hun tvilte mange ganger, men trøstet seg med at foreldrene hadde gjort et språkbytte da hun ble født, og det gikk bra.

Informantene viser motstandsdyktighet og har mer eller mindre bevisst tatt kontroll over sin egen situasjonen ved å heller jobbe mot disse negative forventningene. Ved å føre en indre dialog med seg selv, drive visualisering, belønne seg selv osv. kan man snu slike situasjoner til at man blir enda mer fokusert på målet (Karp 2016:101).

Sterke følelser kan være med på å forsterke motivasjonen. Mine informanter snakker om følelser som sinne, sorg og følelse av tap. De hadde også en følelse av utenforskap, og det påvirket dem såpass mye at de ønsket å føle seg inkludert. Følelser og verdier er med på å styre dem og deres valg. Karp (2016:88) sier at man ikke skal være redd for å ta tak i de vonde følelsene, men «skal en ha gode følelser må en akseptere de negative». Ved å akseptere dem kan vi begynne å handtere dem. Vonde følelser holder oss tilbake og i redsel for dem kan vi flykte eller bebreide oss selv eller andre. Et eksempel på vonde følelser har I4 som sier at man ikke bare føler at man gjør feil, men at man *er* feil. Hun har ikke hatt verktøy for å bearbeide vanskelige følelser i forbindelse med språksorgen. Men i takt med at hun lærer seg samisk er det et trauma som bearbeides. Vonde følelser kan med andre ord omvandles til handterbare følelser som er med på å hjelpe på motivasjonen. På samme måte kan man lete fram den gode følelsen av lykke og ansvar når et barn blir født. Man kan lete fram disse følelsene noen ganger i ettertid når motivasjonen tryter og det er tungt å jobbe. Ved å bevisst kjenne på disse gode følelsene kan motivasjonen få en boost.

8.2 Drøfting av identitet

Informantene viser til at samisk språk henger tett sammen med identitet. De følte tidligere at de ikke var komplett og de stilte seg spørsmål ved hvor de hørte hjemme. Samtidig søker de

aktivt etter å føle en språklig tilhørighet til sin familie og samfunnet rundt. Med andre ord søker de å bli en del av «gruppen». Det resulterer i at de aktivt jobber for å ta tilbake samisk språk. Sett i lys av teoriene om sosial identitet og selv kategorisering blir dette aktive handlinger for å kunne redefinere eller depersonalisere seg selv i det samiske samfunnet. På et dypere plan kan man si at de søker å dekonstruere og konstruere en egen personlig identitet, en identitet som er i samsvar med de verdiene og sosiale kodene som er i den samiske «gruppa». Denne følelsen av en personlig identitet sett i sammenheng med en sosial identitet er med på å bidra til at de drives til beslutningen om å ta samisk språk tilbake, og deres personlige språkprosjekt blir en del av det samiske samfunnets prosjekt.

Personer som ikke tar tilbake sitt samiske språk har nok en vel så sterk personlig samisk identitet og sosial identitet. Identitet alene er ikke årsaken til at de ikke setter i gang med et slikt prosjekt. Dette er noe informantene bekrefter ved å referere til andre som ikke har gjort den samme jobben. Det er nok andre og mer komplekse årsaker til det som jeg ikke kan svare på i denne oppgaven.

Informantene sier at det har vært vanskelig å handtere alle følelser som finnes i forbindelse med følelsen av tap av morsmål. En informant (I4) mener å tilhøre «den tapte generasjonen», dvs. de som ikke fikk språket hjemmefra. På grunn av det ble relasjonen til eldre generasjoner påvirket, og den ble trolig ikke så god som den kunne ha vært. Dette tematiseres av Åse Mette Johansen som sier i sin artikkel *Vinning og tap – ei kvalitativ tilnærming til språkbytte og språkbevaring i ei nordnorsk kystbygd* (2007) at en dyptgripende assimilering fant sted da foreldrene sluttet å overføre samisk språk til barna. Samene tilpasset seg et norsk verdisystem med en språklig og kulturell amputasjon som resultat. Språk er så knyttet til identitet. Språkbytte og språkrevitalisering kan bare forstås gjennom analyse av ulike elementer på samfunns-, gruppe- og individnivå. Det betyr at de er komplekse på alle nivåer, også på et psykologisk nivå.

Ved å se hva som skjer på individnivået kan man forstå fenomener på samfunns- og gruppenivå. Grupper av mennesker som er i en minoritetssituasjon, og som bytter språk i møte med en dominerende gruppe som utøver makt, foretar tause valg. Det innebærer at det ikke snakkes om språkbyttet offentlig, men man bare aksepterer situasjonen. Disse tause gruppene mangler språk eller begreper for å sette ord på en slik fremmedfølelse i forhold til storsamfunnets verdier og holdninger. Johansen sier at selv om fornorskinga rettet seg mot

samfunnsnivået var det på individnivå at det skjedde i praksis. Foreldre følte seg presset til å bytte språk med barna. Dette kalles også «double bind», det vil si at hva man enn gjør blir det galt: «Damn if you do, and damn if you don't». De siste tiårene har det skjedd en revitalisering av samisk språk, med et påfølgende språkbytte blant mange samer. Dette kan sette eldre generasjoner som føyde seg etter datidens krav i en slik «double bind»- situasjon, siden de i dag ser at de gjorde feil. På tross av at man i dag fordømmer fornorskingsprosessen på samfunnsnivå kan bildet være mer kompleks på individnivå, der mange kanskje vil si de har to kulturelle identiteter. Mange velger da tausheten fordi det er vanskelig å snakke om det, spesielt om man ikke er enig i dagens revitaliseringstanker (Johansen 2007).

8.3 Drøfting av aktivt valg

Motivasjonen for målsetningen om å ta samisk språk tilbake er på en måte todelt. På den ene siden er det et mål om å bruke samisk til daglig, og på den andre siden er målet å bruke og jobbe for samisk språk på et samfunnsnivå. Informant I5 sier i intervjuet at han har nådd målet, men seinere sier han at han ikke har nådd målet. I7 poengterer at man ikke når et punkt der man er ferdig utlært, dvs. at målet ikke er et spesielt «punkt». Disse to viser at målet er en kontinuerlig prosess og ikke et «punkt» man når, noe som stemmer overens med I5 som sier at han har begynt å prate samisk i hverdagen, men at det å lære samisk likevel er en livslang prosess.

Dette står i kontrast til teorien om at mål skal være tidsbestemt, dvs. SMART som skissert i kap. 6.4. Jeg mener at siden målet er noe større enn dem selv er motivasjonen så sterk at de likevel klarer å nå målene både på et personlig nivå og på et samfunnsnivå. Her spiller som vi har sett identitet en rolle, og at motivasjonen er både personlig og prososial. Dette illustreres ved at noen først går i gang med å lære et annet samisk språk før de lærer det samiske språket de aller helst vil beherske.

Å ta den store beslutningen om å ta tilbake samisk språk er den tyngste beslutningen å ta sier I6 og I7. Når man først har tatt valget blir det så mye enklere, da har man bestemt seg. Likevel er det utfordringer i hverdagen og man må foreta daglige valg. Men når man har tatt et valg angreer man sjelden på det i etterkant. I6 illustrerer selv dette ved å trekke fram situasjoner der hun spør seg selv om det er en situasjon der hun bør bruke kofte. Da er det alltid rett å ta på kofta, og man angreer heller på de gangene man *ikke* brukte kofte. På den måten blir det aldri

feil når man velger å snakke samisk i ulike hverdagssituasjoner. Man angrer oftere de gangene man velger bort å snakke samisk.

Å jobbe etter strategien med å påvirke seg selv via ytre omgivelser gjør I5 når han oppsøker samisktalende venner og miljøer. På denne måten utfordrer han seg selv til å måtte snakke samisk, noe som er med på å føre ham nærmere målet. I6 tar også opp dette og sier at man må være tøff mot seg selv og utfordre seg selv, fordi man klarer mer enn man tror.

Når målet er staket ut og prosessen med å nå dit er i gang ser man iblant at man ikke kommer dit man vil, eller at man må gå en noe annen vei. Da kan det være behov for å justere målene. Fra målet om at barna skal ha ett førstespråk er det nå akseptabelt for I2 og I7 at barna har to førstespråk. I en slik prosess lærer man imidlertid hvordan man skal mestre slike situasjoner, slik at man kan dra nytte av denne kompetansen på andre områder i livet. Det blir akseptabelt å prøve og feile. Om man ikke har hatt så høye mål, men etterhvert ser at det er mulig å nå dit man vil, kan man også justere opp målene. Disse to innfallsvinklene er i tråd med teorier på området som sier at man må reflektere over om det har blitt endring av egne ressurser og hvilke ytre faktorer som er vanskelig å endre, for så ved behov å justere målet sitt.

For å oppnå sine mål kan en strategi være å bruke forbilder. Dette kan også være en del av motivasjonen, at man ser noen andre har oppnådd noe kan påvirke en til å gjøre det samme – «kan hun så kan jeg også». Mine informanter bruker mennesker de kjenner som forbilde og kanskje i mindre grad store personligheter som har utrettet noe stort. Det som har høy verdi i denne sammenhengen er å gjøre noe bra for det samiske samfunnet slik at det skjer en positiv endring. I6 illustrer det ved å trekke fram at det er en politisk dedikasjon, dvs. at samer er i en minoritetssituasjon og dermed har vi et personlig ansvar som vi ikke slipper unna.

At dette prosjektet krever en stor forpliktelse viser mine informanter. Ikke bare er det en forpliktelse mot dem selv, men også for familie og omgivelsene rundt dem – man kan rett og slett ikke hoppe av toget når valget er tatt. Derfor er det viktig å forstå om man gjør det fordi man bør eller fordi man virkelig vil. Det skaper en indre drivkraft, en viljens makt, som gjør at man tør å satse. Da er det lettere å akseptere også følelsesmessig at man ikke snakker perfekt samisk fra første dag.

Informantene sier de er bevisste på at de har muligheten til å påvirke samfunnet rundt dem, og dermed historien. I9 uttrykker at han kan bidra med det lille han kan selv om han ikke har tatt vekttall eller studier. Dette viser at han har sin egen psykologiske verden som han kan påvirke og at han etterstreber positiv tenking. Han er en aktør og bruker eksterne faktorer som at han ikke lærte samisk som barn som en mulighet og ikke en hindring. Dette er i tråd med teorien om at mennesker har unike oppfatninger av hva som skjer i ulike situasjoner i livet. Samtidig har man ulike oppfatninger av om og hvordan man selv kan påvirke sine omgivelser og seg selv om man ønsker det (Neck og Manz, 2013:64-65). Ved å utøve selvledelse kan man dermed ta ansvar for å påvirke sin egen måte å tenke på og dermed påvirke sin psykologiske verden.

I det øyeblikket man bestemmer seg for å påvirke samfunnet rundt en går man inn i en aktørrolle. Informantene (I2, I7) trekker det inn i betydningen av dekolonisering. Begrepet kolonisering kan defineres som et lands (oftest vestlige) utvidelse av sitt territorium, oftest for å få herredømme over viktige naturressurser. Mange urfolk har blitt kolonisert på denne måten. Dekolonisering blir følgelig en avvikling av kolonistatene. Etter andre verdenskrig har en rekke land blitt avkolonisert. Sápmi ble også utsatt for kolonisering (Gaski 2017) etterfulgt av en fornorskings- og assimileringsspolitikk. I dag skjer det en stor bevegelse blant verdens urfolk der man jobber for selvbestemmelse. Urfolks historier må også omskrives og skrives av urfolk selv. Å forstå historien er viktig for å forstå nåtiden, og å ta tilbake historien er et essensielt aspekt ved dekolonisering. Å lytte til de alternative historiene er å lytte til alternativ kunnskap, og er dermed med på å rette opp noe av uretten som har skjedd mot urfolk (Smith 2012:29-36). Informanten her viser til at hennes prosjekt er en del av et større globalt prosjekt. Hennes personlige språkreise settes i en større sammenheng der mål og motivasjon har sin grunn i verdiene om å jobbe for urfolks identitet og maktposisjon.

Når en informant (I9) forteller at han ikke satte seg mål ble det dermed ikke noen problematikk med fallhøyde, og han nevner samtidig begrepet manglende egenkompetanse. Kanskje har han ikke turt å ta den store beslutningen, som I6 sier er den verste å ta. Det henger også sammen med viljen til å gjøre noe, som I1 snakker om, at man må ha vilje og ikke bare fordi man burde ville. Derigjennom må man ta et valg og stå i det valget. I6 sier at hun vet ikke er dum, men har måtte våge å risikere å dumme seg ut. Det er andre som behersker samisk fullt ut som kan si dumme ting, så det er ikke bare snakk om språkbeherskelse når man prater feil. Veden går ikke under om man prater feil, og iblant får

man faktisk «kred» for det. Men etterhvert som man snakker får man en mestringsfølelse som gjør valget enklere, og det smitter over på andre områder. Disse eksemplene viser at man bør våge å ha en vilje, og våge å dumme seg ut, da får man kanskje ikke en følelse av fallhøyde. Å sette seg et mål om å ta tilbake sitt samiske språk blir kanskje mer realistisk, fordi man vet at andre har gått gjennom samme prosess før. De har snakket feil og dummet seg ut, men har likevel hatt en stor språklig utvikling.

8.4 Drøfting av mestringsfølelse

Informantene sier at de knapt har brukt ytre belønning under sitt arbeid med å ta tilbake sitt samiske språk. De har heller kjent på godfølelsen eller mestringsfølelsen og mener at det er belønning nok. Spesielt når de hører barna snakke samisk er det en god følelse. Dette stemmer overens med teorier som sier at når man føler at man har kompetanse, selvkontroll og en hensikt med det de gjør føles det som en naturlig belønning. Belønningen gir så en mestringsfølelse. Mine råd for å øke mestringsfølelsen, som igjen har påvirkning på det videre arbeidet, kan være å vurdere å bruke belønningssystemer mer bevisst. Om man bruker samisk i en situasjon kan man belønne seg selv i etterkant ved f.eks. å si til seg selv at «dette gjorde du bra», samt å tillate seg selv å kjenne at man behersker slike situasjoner.

Dette leder oss over til det neste temaet selvutfordring. Det består kort og godt i å kaste seg ut i ting man ikke kan, og innse at man trolig alltid er nødt til å strekke seg fordi man aldri blir utlært. Det er en positiv bestrebelse. På den andre siden er kanskje akkurat frykten for å kaste oss ut i ting vi ikke behersker en av de store redslene vi har. Det kan være lettere sagt enn gjort å begynne og snakke samisk. Da kan det være positivt å vite at mange som har gått denne veien også har begynt med dårlige språkkunnskaper og følte en redsel for å feile. Men ved å bruke positivt tilsnakk, regulere sine følelser, visualisering og belønning kan man bygge på sin kompetanse og selvtillit stein for stein.

Det kan se ut som at informantene ikke har drevet med så mye bevisst selvrefleksjon. Deres erkjennelser har mer vært som aha-opplevelser. I ettertid ser de at de burde visst i ung alder at de egentlig har makt til å endre historien og til å endre seg selv, de burde ha visst det de vet i dag. Det viser at om de hadde hatt mer kunnskap om selvinnsiktsmekanismer og hadde jobbet mer med å få selvinnsikt på et tidligere tidspunkt, kunne de trolig oppnådd mer på kortere tid.

Om vi tar utgangspunkt i at alle mennesker har en kraft til å forandre om viljen er der (Karp 2016:105), vil det også gjelde for de personer som allerede behersker samisk språk. Disse kan hjelpe andre til å starte opp med arbeidet å lære samisk, eller i verste fall få noen til å slutte. Karp (2016:37) uttrykker det ved at ved manglende innsikt om seg selv er det vanskelig å utvikle oss til modne og trygge mennesker som er i kontakt med egne følelser, tanker og atferd. I en slik tilstand er vi i stand til å såre andre mennesker. Det er derfor nødvendig at man tenker over hvordan man formulerer seg om man ønsker å kommentere språket til dem som er i en læringsprosess. Det er med andre ord ikke bare de som lærer som bør skaffe seg selvinnsikt, men også de som behersker samisk og som har mennesker i sin nærhet som er i denne læringsprosessen.

Informantene har en erkjennelse om at det å ta tilbake sitt samiske språk er snakk om selvutvikling. Det er snakk om progresjon der de går steg for steg og hele tiden lærer noe nytt. Det innebærer at det å lære samisk er noe de må jobbe med hele livet fordi de ikke blir utlært. Et eksempel på viljens kraft illustrerer I1 når hun kan lære hva hun vil om hun vil det nok mye. Hun er bevisst på at det er mulig å oppnå omtrent hva som helst, at det er mulig å utvikle seg selv hele tiden.

En annen (I7) sier også at hun lærer og har en progresjon som trolig vil vare hele livet. Dette skaper en følelse av mestring. Hun sier at ho skulle ønske alle fikk kjenne på følelsen av mestring. Inn i det legger hun at alle kan ta tilbake samisk språk, og er ikke bare for noen få. Her finnes det to måter å tenke på; det er å tenke at det finnes hindringer eller at det finnes muligheter. Om man i en utfordrende situasjon ser på hindringene vil man fokusere på de fallgruvene som kan komme, mens om man derimot tenker at det er muligheter vil det utløse kreativitet og handlinger som fremmer saken, og man kan lede seg selv fram til sine mål (Manz og Neck, 2013:81).

Manz og Neck (2013:78) fastholder at ved å endre våre handlingsmønstre kan vi endre oss selv psykologisk. Det innebærer at om vi handler som om vi er samisktalende, eller i dette tilfellet snakker samisk, så forandrer vi oss til å *bli* samisktalende. Dette er igjen med å på å skape mestringsfølelse.

8.5 Drøfting av motstand og tankefeller

Mine informanter er bevisste på at det er deres egne følelser som skaper motstand i dem selv. Det stemmer overens med teoriene på området som sier at man må være klar over hva som holder en tilbake og at det er viktig å regulere følelsene.

Funnene viser at noen har følt på sinne tidligere. Det kan se ut som at følelsene er regulert bevisst eller ubevisst for ikke å bli holdt tilbake og for å kunne komme dit man er i dag. Når man er realist og ikke har hatt så mange følelser rundt det å lære seg samisk, kan det likevel være følelser som sinne. I denne konteksten kan det være at denne personen ikke ønsker å framstå som en med mye følelser, at det er mer et kvinnelig fenomen. Parallelt kan det være at han ønsker å framstå som handlekraftig og en som styrer etter sine oppsatte mål.

Når det gjelder motstand fra andre må man selv velge om man vil ta til seg kritikk og la seg passivisere av motstand, eller å snu kritikk/motstand til sin fordel. Informantene velger å snu dette, og bruke det de tidligere følte som kritikk til å bli en slags språklig veiledning for å kunne utvikle seg og språket. De er bevisste på at det kan velge selv hvordan de håndterer kritikk eller motstand, og dermed snu det til deres fordel.

Å si at man ikke har noe mål, eller si at man ikke bryr seg om hva andre mener, kan være en metode man bruker for å ikke risikere å feile. Ved å ikke erkjenne den store innsatsen som må legges ned kan man unnlate å sette seg tydelige mål og jobbe deretter, for det ligger en risiko for å feile i dette personlige prosjektet. Man ønsker kanskje ikke å oppleve en slik indre motstand ved å ikke formulere et tydelig mål. Det er naturlig å føle at prosjektet med å ta tilbake sitt samiske språk kan bli for stort. Om man derimot fokuserer på de mulighetene man har, som det beskrives i kap. 8.3 Aktivt valg kan man påvirke sin egen psykologiske verden, og man kan tørre å sette seg et hårete mål.

Samisk språkopplæring i skole og barnehage ble oppfattet av en informant til å ikke være anerkjent fordi det ikke ble formidlet av lærere at det var viktig kunnskap og at det er noe man behøver i sitt liv. Trass i samiskundervisning kan det virke som at det har vært en mangel på anerkjennelse fra det samiske samfunnet for at samisk språk *er* viktig og at man på en måte har videreført storsamfunnets syn på seg selv, dvs. at samisk språk ikke er så viktig. Dette kan lenkes sammen med Tajifel og Turners teori om sosial identitet, som sier at om

gruppemedlemmene i en minoritet føler at det ikke er mulig å gjøre noe med forholdet eller maktstrukturene, kan man bli overdrevet kritisk til seg selv og andre i sin gruppe (Haslam, Reicher og Platow, 2011:45-51).

En informant (I3) illustrerer motstanden fra samfunnet rundt når det ikke er akseptert at det snakkes samisk med barna når det er norsktalende til stede fordi de norsktalende er redd for å bli baktalt. Informanten påpeker at det er et kraftfullt middel for å undertrykke et språk. Slike situasjoner er med på å teste vår motstandsdyktighet. Om tåleevnen er stor kan man regulere sine egne følelser og ha et optimistisk syn på framtida på tross av negative tilbakemeldinger fra omverdenen (Karp 2016:101). Vi opplever kanskje motstanden vi møter, enten fra andre eller oss selv, som ekstra sterkt på grunn av vår historie der samisk språk ikke ble verdsatt og anerkjent. Mange generasjoner med nedvurdering av samisk språk og kultur er et uttrykk for hvem som har definisjonsmakt. Det impliserer at det eksisterer en ubalanse i maktposisjonen.

Teorier om makt sier at makt ikke er en størrelse alene, men at den impliserer en asymmetrisk relasjon mellom to der den ene har mer makt enn den andre, og der den svakeste part kan føle avmakt. Avmakt skapes når en person ikke har innflytelse over sitt liv eller sin situasjon (Magelssen 2008:65-66). En person som blir møtt med påstanden om at hun baktaler andre ved å snakke samisk havner fort i en avmaktssituasjon. Det er vanskelig å overbevise andre at det ikke stemmer, og på grunn av samers og samisk språks historisk lave status er man redd for å provosere og bli oppfattet som ubehagelig.

Å lære seg samisk i voksen alder kan ofte oppleves som vanskelig, forteller noen informanter. Man kan møte motstand på mange måter det være seg fra personer man snakker med, fra strukturer/samfunnet som gjør det vanskelig og ens egne negative tankemønstre. Det er viktig å være klar over at det vil komme motstand og at det må man jobbe med for å komme over. Utfordringer utenfra er det ofte vanskelig å gjøre noe med, eller det tar i alle fall lang tid å endre dem. Da er det viktig å fokusere på det man kan gjøre noe med; sine egne reaksjoner. Den indre dialogen man har med seg selv blir da avgjørende, og det er ulike teknikker for det. Visualisering, det å sette seg langsiktige mål og dermed forsterke utholdenheten, positiv forsterking og belønning er noen metoder som kan brukes. Karp (2016:85) sier at det er ganske vanlig å ha slike tanker iblant, men det er først når disse tankene kommer ofte og hemmer en at det oppstår et problem. De blir uheldige tankemønstre eller tankefeller. Da

gjelder det å bli bevisst dem og akseptere dem og forsøke å endre tankemønstrene. Det er å ha tro på tankens kraft.

8.6 Drøfting av strategier

Å ta samisk språk tilbake er en tidkrevende prosess, et arbeid som pågår over mange år. Informantene er klar over det vil ta tid, og det er en kompetanse som må bygges steg for steg. Det er gjerne følelsen av at det er to skritt frem og ett tilbake, som I7 uttrykte det. Samtidig er det nødvendig, for man blir ikke god om man ikke får erfaringer, som I5 uttrykker det.

Når man så har dager da det butter imot er det da viktig å akseptere det og si til seg selv at man gjør så godt som man kan, og at det blir bedre i morgen. Det er en form for positiv psykologi der man fokuserer på det man kan og får til, og ikke på det man ikke får til. En informant (I1) uttrykte at hun egentlig er matematisk anlagt og bruker det som sin styrke i språkkinnlæringen – hun prøver å forstå systemene i språket. Mine funn viser at ikke alle informanter er så bevisste på å forsterke det de er dyktige på og derigjennom forstå sine sterke sider når de skal gjennomføre arbeidet med å ta samisk språk tilbake.

Alle informanter ser på seg selv som aktører, at deres innsats og bidrag er med på å forandre situasjonen for samisk språk og det samiske samfunnet. Flere snakker også om at alle mennesker har en slik iboende makt og at de også kan bli aktører. Teorier innen selvledelse sier at vi alle driver med selvledelse i våre liv. Vi får utdanning og en karriere, og mange jobber hardt for bestige fjelltopper eller bli anerkjente innen et felt. Det innebærer at man kan utvikle dette til å omfatte samisk språk også. Vi har ofte hørt uttrykket at det ligger 90% arbeid og 10% talent bak en suksess. En oversikt over tidsbruken finnes nok ikke, men mine informanter forteller at de har lagt ned mye arbeid på å lære seg samisk, og ofte prioritert bort noe som for dem føles som mindre viktige ting, men at det har vært verdt det i det lange løpet.

Når det store valget er tatt må det likevel jobbe kontinuerlig med den beslutningen, slik som informantene (I6, I7) sier at man må ta et valg hver dag. Det er i hverdagen det store slaget står, der man må være bevisst sine valg i ulike hverdagssituasjoner, som f.eks. hvem man skal snakke samisk med og hvor mye. Forskning innen selvledelse sier at det er viktig å daglig ta riktige beslutninger, der man må organisere og styre sin tid, prioritere riktig, etablere gode vaner og skaffe seg mentalt og fysisk overskudd (Karp 2016:127). Et eksempel på dette

er når I2 sier at hun velger aktiviteter for å fremme samisk språk, men hun føler samtidig at hun ikke prioriterer bort noe.

Som vist tidligere har mine informanter en kjennskap til en samisk historie som har vært utsatt for bevisst fornorskning og assimilering, noe som har ført til følelser som utenforskap, sinne og skam. Da kan man få følelsen av å være i en offersituasjon. For å forhindre denne offerfølelsen bør man regulere sine følelser. Ved å regulere følelsene til å fokusere på det man er flink til og det som er ens styrke, dvs. drive med positiv psykologi, kan man oppnå en følelse av mestring. Informantene viser også at man kan velge å møte språklige korrigeringer med et positivt syn om at man kan lære av dem, at det er dyktige språkfolk som prøver å lære en noe.

En strategi som brukes mer eller mindre bevisst er selvsnakk eller visualisering. Det kan være å øve på setninger man forventer å bruke i ulike situasjoner. Mine funn viser at flere bruker det ubevisst. I noen tilfeller kan informantene visualisere situasjoner der de har lyktes, for så å ta med seg denne mestringsfølelsen i andre situasjoner. Selvsnakk brukes også som en teknikk der informantene sier til seg selv at det snur snart. Dette viser at informantene bevisst påvirker sin psykologiske verden slik at de kan lede seg selv bedre.

En informant sier at han ikke bruker teknikker som selvsnakk, mentale øvelser eller visualiseringer. Han viser til at han ikke er akademiker men realist. Det er mulig han ubevisst ser på selvledelse som noe abstrakt. Jeg tror at siden mennesker ubevisst bruker selvledelse i andre deler av livet (f.eks. for å få en viss jobb) er det mulig å overføre dette til det å ta tilbake sitt samiske språk. Det er egentlig ikke noe hokus-pokus, men snakk om å tenke over hvordan man konkret bør jobbe for å nå dit, dvs. at man reflekterer over motivasjonen, hvilke prioriteringer man gjør i hverdagen og at det gjelder å bygge stein for stein, samtidig som det er lov å feile.

8.7 Konklusjon/oppsummering av drøftinga

Informantene har her fortalt sine historier om språkbytter. Det kan virke som at de har styrt etter et synlig framtidig mål der de behersket samisk språk. Det kan virke som at de er handlekraftige og målretta, og at de har håndtert og motstått vonde følelser og motstand på en konstruktiv måte. Noen av mine informanter er synlige i den samiske samfunnsdebatten, og

det kan være at de indirekte tror at det er samfunnets forventinger til dem, at de skal takle motstand og gå foran som gode eksempler. Derfor kan deres historiefortelling være preget av dette, og at de har forenklet erfaringene. Jeg har likevel valgt å se på funnene som interessante og har derfor drøftet dem opp mot rådende selvledelsesteorier.

I drøftinga har jeg prøvd å vise på sammenhengen mellom funn/empiri og relevante teorier innen selvledelse. Min analyse viser at informantene gjennom bevisste og ubevisste prosesser har gjort en del valg, stått imot motstand og tankefeller og utviklet en rekke strategier for å ta tilbake sine samiske språk. De har i høyeste grad drevet et ledelsesprosjekt, nærmere bestemt selvledelse.

Jeg har i denne oppgaven svart på problemstillingen om hvilke strategier innen selvledelse brukes når man tar tilbake samisk språk i voksen alder, samt forskningsspørsmålene om hva det er som driver/motiverer en, hvordan man påvirker sitt tankesett og hvordan man takler motstand når man tar tilbake samisk språk:

Etter som tiden går og arbeidet framskrider kan målet endres eller justeres noe, uten at det store målet er mistet av syne. De er klar over egne muligheter og begrensninger og sier til seg selv at dette er godt nok. For å lykkes med dette har de en rekke bevisst eller ubevisste strategier. De får en følelse av mestring som oppstår når de lærer, og de bruker denne mestringsfølelsen aktivt for å jobbe videre. Belønningen deres er å kjenne på følelsen av at de mestrer, og den driver dem ytterligere framover. Mestringsfølelsen gjør at de innser at de kan velge å være aktører i sine egne liv, ikke offer for noe som har skjedd dem. De er mer eller mindre bevisste på at følelsen av motstand ofte ligger i dem selv og at det sjelden er på grunn av motstand fra andre eller samfunnet rundt. Uansett er det i deres makt å ta et aktivt valg om å ikke la seg styre av de følelsene som motstanden vekker i dem, som i bunn og grunn er tankefeller. De skaper sine egne psykologiske verdener ved å se på seg selv som aktører der de velger å påvirke på sin egen måte. Når det er reell motstand er strategien ikke å bruke så mye energi på det men heller fokusere på hva de selv aktivt kan gjøre. Det innebærer å regulere følelsene, sette seg mål og delmål og visualisere hendelser for å kunne beherske ulike situasjoner. En annen forutsetning er vissheten om at selv om de har gjort et aktivt valg og har satt seg mål, må de gjøre valg hver dag. I hverdagen står man overfor tusenvis av valg, og det er i disse valgene at kampen står. Teknikker som selvsnakk og visualisering brukes også for å

takle motstand og forberede seg på krevende situasjoner. Flere bruker erfaringene fra det å tilbake sitt samiske språk på andre områder i livet, både i jobbsammenheng og privat.

Motivasjonen har vært å ta tilbake sitt samiske språk for seg selv og sine barns skyld. De uttrykker at det er viktig å videreføre samiske språk, verdier og identitet til barna, og de vil bidra til at det samiske samfunnet utvikles og lever videre. Dette prosjektet har derfor en personlig dimensjon, men også en sosial dimensjon; motivasjonen er prososial. Å ta tilbake samisk språk har en sterk kopling til samisk identitet, og en sterk tilknytning til det samiske samfunnet. For enkelte har det en betydning av at samer som urfolk må selv få skrive sin egen historie og selv skape sin egen historie, det er et ledd i en dekoloniseringsprosess.

Jeg mener at fornorskningshistorien og tap av samiske språk er fortellingene eller narrativer som har vært med på å forme informantenes forståelse av seg selv og sin plass i det samiske samfunnet og i verden for øvrig. Samtidig skaper de nye narrativer som kan bli en del av den framtidige samiske historieskrivinga. Informantene har en tro på at de kan være med på å forandre og forme den samiske samtida og framtida.

Mine personlige erfaringer er at disse funnene og teoriene innen selvledelse stemmer godt overens med den jobben jeg selv har gjort. Jeg hadde et klart mål om å lære min datter samisk, og motivasjon var derfor veldig høy. Jeg var veldig klar over at samiskkunnskapene kunne stoppe i min generasjon, og at det var min jobb å legge til rette for at det ikke skjedde. Samtidig utarbeidet jeg en rekke strategier for å lære meg selv samisk; jeg gikk på samiskkurs, leste samiske barnebøker, lyttet til samisk musikk og snakket samisk med så mange jeg turte. Underveis hadde jeg en rekke milepæler. Første milepæl var at hennes første ord skulle være på samisk, seinere var det at hun ved 3 års alder ennå skulle snakke samisk, så ved 5 års alder, og så ved skolestart. Jeg var nøye med å minne meg selv om hvorfor jeg gjorde det siden pugging og arbeid med samisk språk opptok mye av min fritid. Som belønning var jeg bevisst på å lete fram de gode følelsene jeg fikk når min datter behersket stadig nye ord og vendinger. En annen belønning var at jeg kunne samhandle med andre på en annen måte, en annen belønning igjen var kunnskapen om at jeg kunne følge med på møter og lese samiske tekster og aviser uten særlig støtte.

Jeg har lyst til å trekke fram et moment som er omtalt tidligere av noen informanter; det er at det snakkes lite om mestringsfølelsen man får ved å kjenne at man behersker stadig mer

samisk språk. Denne følelsen av mestring kan man ta med seg videre og bruke som en boost i arbeidet med å ta tilbake samisk språk. Den er ofte undervurdert, men kan bidra til endrede tankemønstre og til store endringer i hvordan vi handler og prioriterer etter våre verdier.

Jeg har i fig .2 forsøkt å illustrere at de 6 kategoriene motivasjon, identitet, mestringsfølelse, aktivt valg, motstand og tankefeller og strategier for selvledelse påvirker hverandre, og sammen fører de til at man kan ta tilbake sitt samiske språk. Jeg er klar over at det er vanskelig å definere de ulike kategoriene og si at disse fører til at man tar samisk språk tilbake, fordi det kan være flere faktorer som spiller inn. Men dette er en illustrasjon på hva hvordan selvledelse kan innvirke:

Fig. 2

Jeg har i denne oppgaven forsøkt å vise til det mulighetsrommet som finnes når andre skal ta tilbake sine samiske språk. Da jeg selv begynte mitt store prosjekt var jeg ikke klar over at jeg selv hadde en del verktøy i meg og kunne aktivisere en rekke tankemønstre og handlinger som kunne hjelpe meg i dette arbeidet. Om jeg hadde hatt mer kunnskap om tematikken selvledelse kunne jeg kanskje gått mer strategisk til verks og sett på mulighetene som ligger i det å ha vonde følelser og følelsen av motstand. Vi alle besitter en rekke ressurser som kan tas i bruk når vi står overfor små og store valg i livet.

8.8 *Praktiske implikasjoner*

Jeg har i denne oppgaven prøvd å vise på et mulighetsrom for de som ønsker å bruke selvledelse for å ta sitt samiske språk tilbake. Utøvelsen av selvledelse kan være nyttig på andre områder i livet, både privat og i jobbsituasjoner.

Undersøkelser viser at det er brukt store summer på samiskkurs ulike steder i landet uten at så mange har blitt funksjonelt samiskspråklige. Jeg mener at man i sterkere grad bør ta i betraktning at språk er veldig nært knyttet til identitet. Når så i tillegg at de samiske språkene er fratatt samene bør den identitetsskapende- og følelsesmessige delen implementeres mer i kurs og i undervisning. Ved å jobbe mer strategisk med tema som identitet, motivasjon, mestring, motstand/tankefeller samt det å ta aktive valg, i tillegg til å øke kunnskapen om selvledelse, kan det kanskje bidra til at flere blir bevisste på å bruke en del teknikker og strategier bevisst for å lykkes i å bli samiskspråklige.

8.9 *Teoretiske implikasjoner*

Jeg har i mitt arbeid med denne oppgaven ikke funnet mye relevant litteratur innen selvledelse knyttet til revitalisering av språk, eller hvordan man tar tilbake et urfolks språk på et individnivå. Det er behov for mer forskning på bruk av selvledelse i arbeidet med å ta tilbake tapt morsmål. For samer og andre urfolk som har mista sine språk kan det være spesielt følsomt fordi språk henger så tett sammen med identitet og egen kultur.

En annen innfallsvinkel, og muligvis en god metode for å få et mer helhetlig bilde, ville være å se på hva samer som ikke har tatt språket tilbake gjør eller ikke gjør. Man kan da gjøre en komparativ analyse og kanskje si noe mer konkret om og hvordan man kan utøve selvledelse for å ta tilbake sitt samiske språk. Ved å gjøre såkalte longitudinelle undersøkelser, dvs. undersøkelser over mange år, kan man også se over tid hva mennesker gjør over tid for å ta tilbake sitt samiske språk. Det kunne kanskje være et godt utgangspunkt for å forstå selvledelsesstrategiene, og der man kan gå inn å se hva mennesker faktisk gjør uten at de skal nedtegne sine erfaringer i ettertid, slik det er gjort i denne oppgaven.

Litteraturliste

- Bull, Kirsti Strøm, 2014: *Jordsalgslovgivning. En retthistorisk lovgjennomgang av jordsalgslovgivningen i Finnmark i perioden 1775 – 1965*. Fra: <https://www.domstol.no/globalassets/upload/finn/sakkyndige-utredninger/jordsalgslovgivningen-kirsti-strom-bull.pdf> Lest 25.10.17
- Deci, Edward. L. and Richard. M. Ryan (1985): *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Plenum Press. New York
- Evjen, Bjørg, 1996: «Lapp kan være lapp». Språk- og skolepolitikk i et lulesamisk område, i *Stat, religion, etnisitet*. Finstad, Bjørn-Petter et al (red.). Rapport fra Skibotn-konferansen, 27.-29.mai 1996. Skriftserie nr. 4 Senter for samiske studier. Universitet i Tromsø.
- Gaski, Harald, (2017): Samenes historie. I *Store norske leksikon* på: https://snl.no/samenes_historie . Høgskolen i Oslo og Akershus. Lest 25.11.17
- Haslam, S. Alexander, Reicher, Stephen D. og Platow, Michael J, 2011: *The new psychology of leadership. Identity, Influence and Power*. Psychology Press. East Sussex
- Jacobsen, Dag Ingvar og Thorsvik, Jan, 2013: *Hvordan organisasjoner fungerer*. 4.utgave. Fagbokforlaget. Bergen
- Johannessen, Asbjørn, Christoffersen, Line og Tufte, Per Arne, 2011: *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. Abstrakt forlag. Oslo.
- Johansen, Åse Mette, 2007: Vinning og tap: ei kvalitativ tilnærming til språkbytte og språkbevaring i ei nordnorsk kystbygd. I *Språk og språkforhold i Sápmi*, i serien Berliner Beiträge zur Skandinavistik, volum 11, Berlin.
- Johannessen, J-A, Olsen, B. 2013: *Positivt lederskap. Jakten på de positive kreftene*. Fagbokforlaget. Bergen
- Karp, Tom, 2013: *Ledelse i sannhetens øyeblikk. Om det å ta lederskap*. Cappelen akademisk forlag. Oslo

Karp, Tom, 2016: Til meg selv. *Det er ikke det jeg sier til andre, men hva jeg sier til meg selv*. Cappelen Damm. Oslo

Lund et al, 2005: *Sámi skuvlahistorjá/Samisk skolehistorie 1*. Artikler og minner fra skolelivet i Sapmi. Davvi Girji. Karasjok

Magelssen, Ragnhild, 2008: *Kultursensitivitet. Om å finne likhetene i forskjellene*. 2. utg. Akribe. Oslo

Manz, Charles C. og Neck, Cristopher P, 2013: *Mastering Self-Leadership. Empowering Yourself for Personal Excellence*. 6th edition. Pearson Education

Minde, Henry 2005: *Fornorskninga v samene – hvorfor, hvordan og hvilke følger?* Gáldu Čála, tidsskrift for urfolks rettigheter Nr. 3/2005, Guovdageaidnu/Kautokeino

Sivertsen, Elin Anita (2009): *Samisk ungdom – mellom tradisjon og modernitet? Unge samers identitet*. Masteroppgave. CULCOM Kulturell kompleksitet i det nye Norge. Universitetet i Oslo.

Smith, Linda Tuhiwai, 2012: *Decolonizing Methodologies. Research and Indigenous Peoples*. 2.utg. Zed Books. London & New York

Tengblad, Stefan (red.) 2012: *The Work of Managers. Towards a practice theory of management*. Oxford: Oxford University Press

Yukl, Gary 2013: *Leaderships in Organizations*. Global Edition. 8 utg. Pearson Education, England

Vedlegg 1 Innsendt informanthistorie

Under er et eksempel en selvskreven informanthistorie som ble sendt inn i forkant av intervjuet. Jeg har valgt å ikke identifisere informanten fordi det kan være lett å avsløre informantens identitet. Tekst som kan avsløre informantens identitet er tatt bort av meg og erstattet med Enkelte avsnitt er også tatt bort eller omskrevet av meg. De steder der informanten har angitt hvilket samisk språk det er snakk om har jeg valgt å la det stå kun *samisk*. Jeg mener at meningsinnholdet i teksten ikke er endret på grunn av dette.

Min språkresa.

2017.08.06

Jag växte upp i ... Mamma läste de samiska kurser som fanns att tillgå i på den tiden och jag kommer ihåg att hon försökte uppmuntra min far att tala samiska med mig och min bror men utan resultat. Pappas starkaste språk ärsamiska men han talar ävensamiska (...). Men han valde att prata svenska med oss barn, precis som alla andra i vår sameby valde att göra med sina barn, vare sig det var «etniskt blandade» familjer eller familjer med två samiska föräldrar. I och med det tillhör jag «den förlorade generationen», vi som inte fick samiskan hemifrån i... Samiskan var ändå ett levande språk när jag växte upp, det var det språk som användes inom renskötseln och det språk som alla samisktalande vuxna talade med varandra. I alla rengården och «samiska miljöer» så var samiskan det starkaste språket. Alla möten angående renskötseln var på samiska (diskussioner om hur renskötselarbetet skal göras). Svenskan var det man talade till barn. I efterhand har jag förstått att vi nog är många i min generation som haft en något knapphänt relation till vår Áhkko och Áddja pga deras många gånger knaggliga svenska. Långt senare, först i vuxen ålder slog det mig starkt att min relation till min far nog också tyvärr påverkats av att jag och han haft olika modersmål. Även min kunskapsnivå på renskötsel har kraftigt påverkats av mitt ickespråk. Denna sorg tror jag nog även fungerat som en motivation för mig att ta tillbaka mitt språk.

-Hvorfor valgte du å ta tilbake ditt samiske språk? Hvilket mål hadde du?

Jag har ett starkt minne från det at jag var i 10- 12 års åldern, då jag satt vid mitt skrivbord på mitt rum og funderade (som så många gånger förut) på det at jag inte kunde samiska. Jag brukade i den åldern ønska/drømme at jag skulle somna på kvällen som vanlig men på morgonen skulle jag vakna opp og vara helt samisktalende! En dag tänkte jag at min längtan efter at kunna prata samiska var så stark så at det måste vara någon mening med det, jag

tänkte att när jag blir stor ska jag jobba för att styrka samiskan, jag ska lära mig tala samiska flytande och göra något betydelsefullt för samiskan.

Långt senare, när jag var tonåring och det att inte kunna samiska var något oerhört smärftfullt, började jag skriva i mina mållistor (listor jag brukade skriva med mina inspirerande mål som jag vill uppnå här i livet, (...)) och jag formulerade det så här «jag ska prata samiska med mina kommande barn». Ett annat mål jag formulerade då var att «jag ska läsa poesi på samiska». Jag har alltid läst mycket poesi och varit berörd av ett rikt språk och då var det ultimata målet för mig att kunna förstå även poesi på samiska. Under denna tid gick jag på och läste lite samiska vid sidan av, och jag började även läsa samiska för att den läraren var duktig på den praktiska delen, vi till och med «pratade samiska» på lektionerna!

-Hva det var det som motiverte deg?

I grund och botten har jag nog haft en stark längtan, under hela mitt liv, att kunna samiska. Det har såklart varit olika tydligt i olika perioder av mitt liv, men det har alltid funnits där. Det har känts som om något har saknats mig, att jag haft ett tomrum och inte varit fullständig. Att det att vara jag, inte fullbordats förrän jag även kunde mitt andra språk.

-Hva holdt deg tilbake? Hvorfor er/var det vanskelig å snakke samisk?

Under mina grundskoleår kommer jeg ihåg hur vi lærde oss (på skolan? Hemma? Från omgivningen?) att «samiska är ett svært språk» och att «den samiska grammatiken er ju omöjlig att lære sig». Jeg kommer ikke ihåg om det overhovedtaget var ett kriterium eller uppsatt mål att vi barn på samisk förskola (jag var den första kullen av barn som fick gå på samisk förskola (...)) skulle prata samiska. Jeg kommer ihåg hur vi traggledet mån då sån, mij dij sij och grundläggande grammatik, men har inget minne av att «vi skulle göra något av det» det kändes som om det var en parentes i det riktiga livet.

Efter att jeg slutade på sameskolan lærde jeg ikke samiska i skolan förrän sista året på gymnasiet. Det fanns inget tilbud från skolan om att läsa samiska, så jeg og två andra elever som satt i elevrådet ordnede distansundervisning (...).

Efter avslutat gymnasium søkte jeg ett par ganger samiska kurser på Umeå universitet (...) men började aldrig.

Jeg studerte ... (et fremmedspråk. Sissels kommentar)... i ett halvår när jeg var 20 og då fikk jeg en aha-oplevelse. Det kändes for första gången så lätt att lære sig språk! Efter bara ett halvår kunde jeg forstå flytande og tala behøvlige. Varfor kunde jeg ikke göra detsamma med mitt eget språk -samiskan??! Jeg kommer ihåg att jeg hadde lyst att bo kvar i

.... ett halvår till för att befästa ytterligare men bestämde mig pga denna anledning att flytta hem igen. Nu bestämde jag mig för att lära mig mitt eget språk, det var ett måste. På hösten började jag (...) (en skole. Sissels kommentar) och fick för första gången en motiverande lärare i samiska, insåg jag att det faktiskt är möjligt att lära sig samiska flytande i vuxen ålder. Året efter flyttade jag till och där fanns det praktiska samiska kurser på universitetet som jag läste vid sidan av fulltidsjobb.

Det svåraste med att tala samiska och att börja tala samiska har att göra med identitet tror jag. Det förstod jag när jag läste samiska tillsammans med andra som inte haft samisktalande föräldrar. För dem var samiskan så som var för mig, bara ett språk man kunde tillägna sig, bara man börjar prata. Jag hade språkets melodi i huvudet, jag visste hur orden lät och blev så besviken när det lät fel när orden kom ur min mun!

-Hvilke strategier hadde du; gikk du samiskkurs eller var det selvstudier, snakket du med andre, oppsøkte du samiskspråklige miljøer, brukte du mye tid til lesing osv.

Jag har läst samiska på studiecirklar kvällstid och samiska kurser på universitet. När jag flyttade till (...) bestämde jag mig för att börja prata samiska med andra. Jag hade en strategi i mitt huvud och bestämde mig för att precis som när jag lärde mig skulle jag göra med samiskan. Jag förberedde mig mentalt i två månader och när kursen startade så traggade jag konstiga meningar med folk, men jag sa inte ett ord svenska. Jag visste att om jag inte var konsekvent med språket så skulle det inte fungera. Detta fungerade eftersom jag befann mig i en ny samisktalande miljö där jag inte kände folk, jag hade fortfarande språkspärrar med folk jag kände i många år efter det att jag började prata, jag har det än i dag med vissa människor, särskilt från min hemort.

Min strategi eller kanske bättre beskrivet som vilket val jag gjorde under denna tid var att i första hand välja samiskan att kommunicera med, med nya människor. Jag funderar mycket på det än i dag, hur jag kunde vara så målmedveten, eftersom jag då ofta valde bort att kunna bli personlig med dessa människor, då jag inte behärskade språket så bra.

-Hvordan håndterte du motstand (motstand fra andre/samfunnet/deg selv)?

Jag vet inte riktigt svaret på denna fråga. Jag har alltid haft en bild i huvudet av en trappa, och tänkt att språkinläringen följer en trappa som går uppåt. Ibland står man helt still på en avsats, men man tar sig alltid vidare och då går det uppåt och man lär sig mer.

-Hvordan påvirket du dine tanker? Hva gjorde du ved negative tanker, og hva gjorde du for å tenke positivt?

Jag tror att jag ganska ofta (men omedvetet) gjort klart och tydligt vilka mål jag har, genom att skriva i mina målböcker att jag ska lära mig samiska flytande etc. Jag såg det nog inte då, men i efterhand när jag läst mina nedskrivna mål så ser jag att jag lyckats uppfylla det mesta som jag skrivit ned genom åren.

Negativa tankar har jag haft mycket, och ofta men jag har nog överlevt dessa med hjälp av en inre större längtan om att «göra mig själv hel».

- Andre relevante ting i forbindelse med din personlige språkreise

Vedlegg 2 Intervjuguiden

Intervjuguiden er utformet etter problemstillingen og forskningsspørsmålene. Siden jeg bruker semi-strukturert intervjumetode innebærer det at rekkefølgen av spørsmålene kan endres under intervjuet av de ulike informantene. Intervjuguiden tar utgangspunkt i spørsmålene jeg ba informantene om å svare på ved å skrive ned sine historier:

- Hvorfor valgte du å ta tilbake ditt samiske språk? Hvilket mål hadde du?
- Hva det var det som motiverte deg?
- Hva holdt deg tilbake? Hvorfor er/var det vanskelig å snakke samisk?
- Hvilke strategier hadde du; gikk du samiskkurs eller var det selvstudier, snakket du med andre, oppsøkte du samiskspråklige miljøer, brukte du mye tid til lesing osv.
- Hvordan håndterte du motstand (motstand fra andre/samfunnet/deg selv)?
- Hvordan påvirket du dine tanker? Hva gjorde du ved negative tanker, og hva gjorde du for å tenke positivt?
- Andre relevante ting i forbindelse med din personlige språkreise

Forskningsspørsmål	Spørsmål
1. Hva er det som driver/motiverer deg som lærer samisk språk?	1. Har du vært like motivert for andre mål i livet? Hvis ja, brukte du samme strategier? 2. Opplevde du flyt i arbeidet med å nå dette målet? 3. Måtte du prioritere bort noe? 4. Hadde du en hensikt med målet?
2. Hvordan påvirker du ditt tankesett ved læring av samisk språk?	5. Hadde du en strategi om å bruke/fjerne fysiske objekter for å påvirke deg bedre? 6. Hadde du delmål? 7. Belønnet du deg selv? Enten ved naturlig belønning eller ekstern belønning? 8. Var du bevisst på å være positiv? 9. Var du bevisst på å påvirke tankesettet ditt? 10. Var du bevisst på å skape mønstre som fremmer prestasjoner? 11. Hadde du bevisste tanker om at du drev selvledelse? 12. Leste du litteratur om selvledelse, personlig utvikling etc.?

	13. Skaffa du deg innsikt om deg selv(tilbakemeldinger, refleksjoner etc.)?
3. Hvordan takler du motstand ved læring av samisk språk?	14. Drev du med self-talk/selvinstruksjon? (positiv psykologi) 15. Hadde du tro på at du kom til å klare dette? (positiv psykologi) 16. Brukte du mentale øvelser(visualisering)? (positiv psykologi) 17. Var du bevisst på å få fysisk og mentalt overskudd? 18. Lagde du deg vaner for å økte produktiviteten? 19. var du bevisst dine tankefeller? 20. Var du bevisst på å regulere følelsene? 21. Så du deg selv som offer eller aktør? (offer= fastlåst tankesett, aktør= vekstorientert tankesett)
Andre spm:	22. Anser du at du har lyktes i å ta tilbake ditt samiske språk? 23. Ville du gjort noe annerledes i dag? 24. Er det noe spesielt du vil råde andre i samme situasjon som deg om å gjøre? 25. Har dine erfaringer og din reise en overføringsverdi for andre som ønsker å ta tilbake sitt samiske språk?

Vedlegg 3 Utdrag av ett transkribert intervju

Under er et utdrag av et transkribert intervju. Jeg har valgt å ikke identifisere informanten med mer enn «I» pga at det kan være lett å avsløre informantens identitet. Tekst som kan avsløre informantens identitet er tatt bort av meg og erstattet med ... og (...). Jeg mener at meningsinnholdet i teksten ikke er endret på grunn av dette.

Sissel: Hvorfor var det så viktig for deg (*å ta tilbake sitt samiske språk. Sissels kommentar*)?

I: Jeg har vel tenkt mer og mer at det er vårt eget ansvar som samer å ta tilbake språket. Altså, jeg ser jo det: hvis samisklæringen hadde vært bra, så hadde jo jeg kunne vært førstespråk- eller jeg kunne ha hatt vært funksjonelt tospråklige. For jeg har jo hatt samisk helt fra førsteklasse og opp i alle mine utdanningsituasjoner. Men jeg har jo ikke vært funksjonelt tospråklig i det hele tatt før nå egentlig. Jeg vet ikke om jeg er fullt funksjonelt tospråklig enda men, jeg ser jo det at det funker ikke bare la barn lære språk på skolen. Vi må også gjøre en innsats hjemme. Det er vi selv som må avkolonisere hodene våre og tørre å gå ut av den der språkspærren og bryte den. Før jeg fikk barn så har jeg tenkt det at, og tenker det kanskje enda, at jeg kan ikke snakke samisk. Men det viser seg jo at jo mer jeg bruker språket jo mer lærer jeg meg, og jo mer oppdager jeg at jeg kan fra før av.

Det føles veldig ut som om at vi er på et sånt punkt nå, i hvert fall her i vårt samfunn da hvor at hvis vi ikke gjør noe så dør samisk helt ut. Da sitter vi bare igjen med kulturen på en måte, duodji og mat og de her kulturmarkørene som ikke vises. Da blir liksom samisk helt borte, og det har ikke jeg lyst til å skje. Jeg har lyst til at språket skal leve også her hos oss. Jeg tror det er mange samiske bygder eller små samfunn som har det litt på samme vis. Det er nå, vi må trø til nå før det blir for sent.

Sissel: Er det sånn at du på en måte, føler at du tar et samfunnsansvar?

I: Ja, for barna mine. For jeg har savnet det da jeg vokste opp, spesielt da jeg begynte å dra på sånne møter (...) og dra på samefester. Så savnet jeg veldig å kunne snakke samisk. Og spesielt når jeg møtte samisk ungdom fra finsk side, så var det direkte flaut om vi måtte prate engelsk. Sånn at det der ønske om å kunne snakke samisk, hverdagssamisk, at det ikke skulle være så passivt, det har jo vært der hele tiden. Og nå er det endelig sånn at jeg kan liksom ringe til finsk side og ha en samtale på samisk i stedet for å måtte bruke engelsk.

Sissel: Flott! Hadde du en sånn hensikt også med det? Hadde du noen tanker om at du skulle, ja, få deg en fin jobb eller bedre lønn eller?

I: Nei, det her har ingenting med- det er kun barna mine det har handlet om. Sånn at de fordelene jeg har fått i jobben min, med at jeg snakker bedre samisk, det har bare vært en bonus på en måte. Men det ser jeg jo henger i hop. Det merker jeg veldig godt nå som jeg har vært hjemme så lenge, at det er ganske tungt å være hjemme og ikke ha noen voksne å snakke samisk med, for jeg får ikke den samme utviklingen av språket mitt som jeg får når jeg er på arbeid, når jeg faktisk møter personer hver dag som jeg kan snakke samisk med. Så jeg har liksom ikke den samme blomstringen nå som jeg har når jeg er på jobb.

Sissel: Akkurat. Så du vil si at motivasjonen din er indre styrt?

I: Ja, det vil jeg si.

Sissel: Jeg bare noterer litt her innimellom. Når du har holdt på med der her, har du på en måte følt at du har måttet prioritere bort noen ting?

I: Ja, veldig mye. Man velger jo aktiviteter, jeg vet ikke om jeg har prioritert bort sånne her fysiske aktiviteter og hobbyer og sånt, det er ikke sånn jeg tenker. Der velger man jo aktiviteter og hobbyer som gjerne passer til språket. Man drar på treffer der det snakkes samisk, man gjør liksom det man kan for å få snakket samisk, at man skal høre samisk. Men det jeg tenker på som jeg føler at jeg har kanskje gått glipp av, er jo noe jeg har gått og bekymret meg for hele tiden, og det er jo det her følelsesmessige med barna mine. Fordi at det er jo ikke bare å skyve under en stol at jeg kan kommunisere mye bedre på norsk enn det jeg kan gjøre på samisk, og jeg kanskje mister noe av nyansene når jeg kommuniserer på samisk. Sånn at jeg har jo vært redd for at jeg ikke skal klare å formidle godt nok for eksempel det her med følelser når jeg snakker med ungene mine. Men også det at jeg for eksempel har villedet dem bort når dem har spurt om noe spesifikt. Da har jeg kanskje svart litt sånt diffust også har jeg begynt å snakke om noe helt annet for jeg hadde kanskje ikke akkurat ordforrådet for akkurat det området. Så det er mer på det at jeg kanskje føler at, ikke bare har gått glipp av noe men at jeg har vært bekymret for hva det vil ha å si på dette følelsesmessige og også språkutviklingen til ungene mine.

Sissel: Når du står i en sånn situasjon at du føler deg litt usikker, eller at du har blitt bekymret for det følelsesmessige, da sier du at du likevel gjør det. Hvordan har du påvirket deg selv, påvirket tankene dine?

I: Jeg tenker jo på det her kontinuerlig. Og nå må jeg komme med en innrømmelse, for fram til nå da barnet fylte ... år så har jeg snakket konsekvent samisk hele tiden til alle ungene. Men da han fylte ... så var det noe som skjedde, og (...) så da begynte jeg å gjøre valg. Hvor kan jeg snakke norsk og når kan jeg snakke samisk. Fordi at det var ikke mulig lenger for meg å forklare forplantningen på et vis på samisk, det gikk bare ikke. Sånn at da måtte jeg gjøre noe valg om når jeg kunne snakke norsk og samisk. Så det har liksom vært en sånn her prosess i hodet mitt hele tiden. Så nå er jeg ikke lenger helt konsekvent samisk. Nå bruker jeg også norsk, spesielt til den eldste (...) Men hva var spørsmålet ditt så skal jeg gå tilbake til det?

Sissel: Når du står i en sånn situasjon hvor det føles vanskelig følelsesmessig fordi du ikke behersker samisk så godt. Når du likevel gjør det, hvordan har du påvirket tankene og tankemønstrene dine?

I: Ja det er jo veldig, det påvirker jo meg veldig følelsesmessig. Jeg kan bli skikkelig lei meg og bruker veldig mye tid på å reflektere over det her, og bruker mye tid på å snakke med andre mennesker om de tankene jeg har. Jeg snakker både med mannen min, spesielt når (...) så har jeg vært veldig lei meg for at jeg har ikke vært så mye i lag med barna, og da betyr at de får mindre språket, de hører samisk mindre, og i tillegg har jeg begynt å bruke norsk av og til. Og da har jeg vært veldig lei meg fordi da vet jeg at de hører samisk mindre, og det betyr at dem får et dårligere samisk språk. Og da har jeg, da bruker jeg veldig mye tid på å tenke og snakke med mannen min. Når jeg var på jobb og hadde sånne perioder hvor jeg syntes det var vanskelig, så har jeg snakket veldig mye med folk og reflektert over det i lag med andre. Så jeg har på en måte valgt og gå å snakke, ja snakke med andre om det og reflektere høyt. Jeg har også skrevet. Valgt og bruk både instagram og facebook for å finne støtte til tankene mine. For jeg er jo ofte ganske sikker på de tankene jeg tenker er rett. At jeg ikke gjør det feil. Men det er noe med å få den der bekreftelsen på det da, fra samfunnet. Ikke bare fra meg selv men liksom også fra andre samisksspråklige fra det samiske samfunnet generelt og få en slags sånn bekreftelse på at dem også syns at det er ok. Men så har jeg også snakket mye med svigermor som ikke snakker samisk. De er jo norskspråklige om det her med det følelsesmessige tilknytningen og hvordan man kan vise kjærlighet til barn på andre måter en bare språk.

Sissel: Føler du at du på en måte får bekreftelse fra andre i samfunnet rundt deg?

I: Ja, det syns jeg. Jeg hadde kanskje trodd at språkpolitiet skulle være verre men jeg syns at hele det samiske samfunnet er veldig glad for at jeg velger å snakke samisk med ungene mine, selv om jeg snakker- jeg bruker å si at jeg dreper samisk litt hver dag, for jeg snakke feil grammatikk ganske ofte. Men alle er bare positiv til det. Jeg vil kanskje si at det norske samfunnet er mer skeptisk egentlig. Men det tror jeg er fordi de ikke er vokst opp i en tospråkighet. Eller de er ikke vokst opp i at det går an å hoppe fra en identitet til den andre uten at det er noe vanskelig. De er ikke vant til akkurat det. Det er ikke noe problem for oss. Sånn at jeg tror egentlig at det er det norske samfunnet som mest har vært på en måte skeptisk eller har, voiced their opinions. Hva er det man sier? De sier ifra om at det her ikke førstespråket ditt. Er du sikker på at det er en god ide? Ja.

Sissel: Man sier ofte at man må prøve å være positiv for å komme videre og se det positive. Har du vært bevisst på å være positiv? Har det vært bevisst hos deg?

I: Nei, det har det ikke.

Sissel: Har du vært bevisst på å regulere de følelsene dine? Prøver du å regulere tankene dine for å komme deg videre?

I: Nei jeg tenker at jeg må reflektere, jeg må tenke de her følelsene. Jeg må liksom få dem- jeg er litt sånn at når det er noe jeg tenker på så må jeg tenke det ferdig og reflektere rundt det, også bli ferdig med det. Jeg setter det ikke til side også jobber jeg videre. For meg handler det om at hvis jeg ikke på en måte tar tak i det her nå, de følelsene jeg går og tenker på nå, så kommer jeg hive. Så jeg gjør det. Det er sånn kontinuerlig prosess egentlig. Det er egentlig veldig artig at vi har denne samtalen nå, for akkurat nå er jeg inne i en sånn der periode hvor det hadde vært fint med en egen coach. Kunne man liksom kanskje trengt sånn ordentlig selvledelse hvor jeg føler at nå står jeg på stedet hvil, jeg får ikke de resultatene jeg ønsker, det er ganske trått, det går trått med språket mitt nå, så nå tenker jeg bare hva er det jeg må gjøre for at det her skal bli bedre for meg og ungene mine. Så nå er det på tide. Enten må jeg finne meg noen nye bøker eller så må jeg kjøpe oss et spill eller så må vi finne fram de spillene vi ikke har spilt på en stund. Vi må finne noen hjelpemidler for at vi kommer oss videre. Ja.

Sissel: Jeg har vært og er der selv, så vi kan ta det litt senere, akkurat det der. Det her med følelsene og tankefellene. Hva gjør man for å gå videre når man står fast?

I: Da skriver jeg på facebook. Hvis jeg står helt fast. Hvis jeg ikke blir ferdig med det, med å snakke med de som er rundt meg, og jeg føler at det her det får jeg ikke noe svar på, så skriver jeg ofte på facebook. En lang sånn her om språk. Og da får jeg masse likes og hjerter, men jeg får også masse gode kommentarer og jeg får også sanne samtaler på messenger. Private samtaler. Og de hjelper. Da får jeg på en måte input utenfra. Ikke bare fra den næreste kretsen. Og da får jeg på en måte en selvtillitsboost. Og da klarer jeg og si at nei, de der tankene jeg tenkte, det var bare tull. Nå kjører jeg på videre. Eller så får jeg gode tips om hva jeg kan gjøre annerledes, og da prøver jeg det også kanskje funker det kanskje ikke.

Sissel: Har du hatt noen delmål underveis?

I: Ikke sånn som jeg har satt meg. Kanskje litt ja. I begynnelsen måtte jeg sette meg ganske mye delmål, før samisk var etablert i hodet mitt da. Hvor jeg bare kunne snakke samisk uten at jeg måtte bruke masse energi på det. Og det første var vel at jeg alltid, når jeg skulle stille, så skulle jeg alltid bruke samisk. Også var det også sånn at når vi satt ved kjøkkenbordet så skulle jeg snakke samisk hele tiden også. Jeg laget meg situasjoner hvor samisk ble veldig viktig. Også har jeg også hatt et delmål hvor jeg hadde lyst å begynne å snakke samisk ikke bare med barn men andre voksne. Altså, en ting er jo å komme over den der språksperran, hvor man snakker bare med ungene sine, men en annen ting er jo å snakke med andre mennesker og. Og det var jo et stort mål. Og nå tror jeg vel egentlig at jeg har et sånt uoffisielt delmål hvor jeg skal snakke mer samisk til mannen min når det gjelder sånne dagligdagse situasjoner når vi sitter rundt bordet og sånt. Det er vel et mål vi jobber med hele tiden. Men jeg har ikke sånn der at jeg sier at nå har jeg dette som et mål. Det bare, ja, jeg er ikke noe sånn selvleder. Jeg leder ikke meg selv på den måten. Det bare, heller sånn naturlig hva jeg føler. Nå må jeg jobbe med det her, nå må jeg jobbe med det.

Sissel: Bruker du noen teknikker? Enten visualisering, sånne mentale øvelser, eller for eksempel at du prater med deg selv og instruerer deg selv hva du skal gjøre. Bruker du noen sånne teknikker?

I: Er det teknikker eller er man bare rar når man gjør det?

Sissel: Nei! Det er teknikker.

I: Okei. Jeg har aldri gått på sånn her kurs, men alltid når jeg skal noe, så bruker jeg f.eks når jeg sitter og kjører bil, så snakker jeg gjerne gjennom temaet med meg selv, høyt. Eller bare når jeg er alene så snakker jeg ofte gjennom et tema. Det gjør jeg ganske ofte.

Sissel: Du snakker på samisk mener du eller?

I: Både på samisk og på norsk. Men det bruker jeg ikke så mye med ungene mine, men jeg har brukt det veldig mye når i jobb sammenheng, når jeg vet at jeg skal intervjuer på samisk. Det var et stort delmål for meg forresten, å tørre å snakke samisk på radioen når jeg ble intervjuet og sånn. For jeg er jo (...) og det innebærer jo en del intervjuer så det er jo et stort mål for meg. Å tørre å bruke samisk på radio og tv da. Men før sånne ting så bruker jeg å snakke høyt med meg selv og prøve å formulere meg rundt hva og hvordan og ja.

Sissel: Bruker du å visualisere eller?

I: Nei det er ikke slik at jeg legger meg ned og tenker at nå skal jeg visualisere sånn at jeg klarer å gjennomføre dette. Men jeg har jo noen ideer og tanker jeg ser for meg på hva jeg håper å oppnå. Og det første er jo når de begynner på skolen, visualiserer jeg for meg at de får en egen gruppe, samiskgruppe. Men jeg har også visualiserer meg at dem tar samisk på universitet, og de tar bachelor og master i samisk. Jeg visualiserer også at de jobber i sameradioen og bruker samisk hver dag, sånne ting. Men jeg kan ikke si at det er noe, at jeg bruker det aktivt som en teknikk. Det må vel heller være mer sånn tilfeldig, ja.